

PUBLIKACE PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ PRO SLOVENSKÉ PROSTŘEDÍ PŘED ROKEM 1918

LUKÁŠ KRÁLÍK

KRÁLÍK, Lukáš. Publication of Law in Slovak Legal Culture before 1918. *Historický časopis*, 2022, 70, 1, pp. 53-86, Bratislava.

Special publication of law was not established for the territory of present-day Slovakia, in the Hungarian part of the monarchy before 1918. The Czech language served as an authentic (original) language for regulations issued in the central official journal publishing Austrian monarchy regulations from 1849 until 1852 for the territory of the Slovak speaking part of the Kingdom of Hungary (later being considered the official translation version). From 1852 to 1859 the Czech language also served as an original language for the Hungarian Government Gazette published by the Austrian central government. Between the years 1850 and 1853 the official or old version of the Slovak language had the function of an authentic language in this official journal. After 1867, official Slovak translations of the Collection of State Legislation, the official collection for the Hungarian part of the Monarchy, were published from the beginning. However, other regulations from the Hungarian government, below the level of legislation did not appear in Slovak versions.

Key words: Publication of Law. Promulgation of Law. Official Journals. Provincial Codes. Statutes.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2022.70.1.3>

Největší problém současného právního řádu je opakovaně sledován v jeho nepřehlednosti a nabobtnalosti. Jako jedna z možností řešení aktuálního neutěšeného stavu právního státu je zmiňována koncepce tzv. *depurace* právního řádu. Zásadnější pro právní teorii i praxi je ale především soupis katalogu platného práva. Současný český i slovenský právní řád jsou postaveny na recepci právního řádu československého, který byl zase založen na kompletní recepci předchozího rakousko-uherského. Formálně tedy mohou eventuálně být součástí současného českého právního řádu nejen předpisy vydané v rakouském, ale i uherském prostředí.

Doposavad nebyla na odborné úrovni ani v české či slovenské odborné literatuře řešena komplexně otázka vyhlásování a publikace právních předpisů v uherském prostředí před rokem 1918.¹

1 Kompletní svazky sbírek předpisů byly pro účely této studie zpracovány v rámci bádání z fondů Slovenské národní knihovny v Martine, Univerzitní knihovny v Bratislavě, Ústřed-

Zároveň také nebyly dodnes kompletně probádány a identifikovány jednotlivé úřední sbírky právních předpisů určené pro slovenské prostředí před vznikem československého státu. Obdobně nebyla zásadně řešena otázka originálního závazného jazyka právních předpisů pro slovenské prostředí do roku 1918.²

Je tudíž potřebné se pokusit komplexně zmapovat fungování principů publikace právních předpisů pro slovenské prostředí v období od roku 1848 až do vzniku společného československého státu.

Právní předpisy uherského prostředí

Po roce 1918 byly do československého právního řádu recipovány (vedle rakouského práva) i prameny práva uherského, které ale mělo samostatnou vývojovou linii.

V uherském právním prostředí po roce 1848 fungovaly zákony jako základní a nejvyšší forma obecně závazných předpisů. Byly vydávány ve formě tzv. zákonných článků. I když měly tyto právní předpisy specifické formální pojmenování, materiálně to byly klasické „zákony“ se všemi jejich náležitostmi a vlastnostmi. Ostatně, v oficiálních textech těchto předpisů publikovaných v pozdější souhrnné úřední sbírce zákonů jsou samy nazývány jako „*zákony*“.³

Prameny práva poskytující zdroj obecně závazných norem se v uherském prostředí tradičně vykrystalizovaly do více zdrojů. Kromě obecně závazných právních předpisů ve formě zákonů to bylo také obyčejové právo včetně vybraných soudních rozhodnutí, tzv. (*kuriální*) *decízie*.⁴

Dalším typem obecně závazných předpisů v uherském prostředí se historicky stala tzv. nařízení. Předpisy ve formě nařízení mohly být přijímány vládou nebo ústředními státními orgány (ministerstvy). Původně byla nařízení považována pouze za mimořádný a dočasný způsob tvorby panovníka a nahrazovala zákonnou úpravu. Nařízení sloužila zejména k provádění zákonů nebo jiných všeobecných právních norem a byla vydávána ve formě patentů nebo reskriptů v době

ni knihovny Slovenské akademie věd v Bratislavě, Státního archivu v Bratislavě (pobočka v Modre), Moravské zemské knihovny v Brně, Památníku písemnictví v Rajhradu u Brna, Parlamentní knihovny v Budapešti a Rakouské národní knihovny ve Vídni.

K vyhlášení předpisů na slovenském území po roce 1918 viz KRÁLÍK, Lukáš. Slovenské sbírky a publikace předpisů. In: *Právny obzor*, 2019, roč. 102, č. 1, s. 3-21. ISSN 0032-6984.

2 K otázce jazykových znění předpisů před rokem 1918, viz např. LAŠTOVKA, Karel. Publikace právních norem předpřevratových. In: *Právny obzor*, 1936, roč. 19, č. 14, s. 373-378.

3 Legislativní zkratky užívající pojem „zákon“ přímo v normativním textu se vyskytují zejména v rámci závěrečných prováděcích paragrafů předpisů, a to dokonce i přímo v publikační normě nastavující pravidla vyhlášení předpisů, viz zákonný článek č. XIV/1870 Sb. kraj. zak., ročník 1870, s. 52.

4 Vydané Královskou kurií jako nejvyšší soudní instancí. Formálně na zákonné úrovni byly *decízie* jako všeobecný zdroj práva potvrzeny zák. čl. č. LIV/1912 Sb. kraj. zak.

habsburské vlády.⁵ Nesměla být v rozporu se zákonem a zasahovat do oblasti soukromého práva. Byla součástí práva zákonného a stejně jako v případě zákonů nebyla vydána nějaká publikační norma, která by stanovila pravidla vydávání těchto předpisů.⁶

Po březnové uherské ústavě 1848 mohl nařízení vydávat panovník pouze se souhlasem vlády a za kontrasignace příslušného ministra.⁷ V padesátých letech 19. století panovník v uherských věcech využíval nařízení namísto zákonné úpravy na úrovni císařských dekretů. Po roce 1867 se stala nařizovací pravomoc uherské vlády ještě širší. Nařízení byla vydávána jako prováděcí předpisy sekundární povahy *secundum legem*, jelikož v uherském prostředí neexistoval institut ministerských vyhlášek jako podzákonných prováděcích právních předpisů. Vedle toho ale nařízení fungovala ale i jako samostatné akty na primární zákonné úrovni *praeter legem*.⁸

Obyčejové právo tvořilo historicky v uherském prostředí zásadní část primárních pramenů práva, oproti tradici práva rakouského. Jeho specifický status byl potvrzen i autoritativní rozhodovací praxí vrcholných soudů po vzniku republiky, která upozornila na nutný extenzivní výklad recepční normy.

Na soudní úrovni bylo tak zdůrazněno, že tvůrci recepce si zřejmě neuvědomili specifika uherského právního prostředí. Výraz „zákon“ nesměl být brán doslova (ve významu formální publicity) jako pouze písemný zdroj práva, ale v širším slova smyslu znamenal to stejné jako „...,právní normy“, t. j. *všecko, co má moc zákona, co se mu svým významem rovná, což právě na Slovensku je soudní praxe, jejíž závaznost...je tam uznána přímo výslovným ustanovením zákonodárce, tedy samým zákonem v užším smyslu, takže jde o obyčejové právo, potvrzené zákonem*“.⁹

Soudní nálezy vykládající obyčejové právo byly v uherském prostředí postaveny již tradičně na úroveň zákona. Soudci byli povinni řídit se za prvé zákony, za druhé pak na základě zákonů vydaných a vyhlášených nařízení a nakonec „*dľa zákonnů platnosť majúceho zvyku*“.¹⁰ Obyčejí tedy musela být přiznána

5 LACLAVÍKOVÁ, Miriam a Adriana ŠVECOVÁ. *Pramene práva na území Slovenska II*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2012. s. 264. ISBN 978-80-8082-506-5.

6 MOSNÝ, Peter a Miriam LACLAVÍKOVÁ. *Dejiny štátu a práva na území Slovenska I. (od nejstarších čias do roku 1848)*. Šamorín: Heuréka, 2010, s. 43-44. ISBN 978-80-89122-63-9.

7 Zák. čl. 1848: III z 18. března 1848, součást komplexu (ústavních) zákonů tvořících tzv. *Marcovou ústavu* nebo taktéž nazývaný jako tzv. *aprilové zákony*.

8 ZAVACKÁ, Katarína. K tradícii nariadení právomoci na Slovensku. (I. časť). In: *Právny obzor*, 2002, roč. 85, č. 5-6, s. 428-451. ISSN 0032-6984.

9 Viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu z 14. 10. 1924, č. j. Rv I 997/24, publ. pod č. Vážný Rc 4260/1924.

10 § 19 zák. čl. IV/1869 Sb. kraj. zák., ročník 1869, s. 8.

výslovně platnost pozitivním právem, což bylo provedeno na zákonné úrovni například skrze zákon deklarujícím pravomoc soudních tabulí vydávat plenární rozhodnutí a publikovat je.¹¹ Toto oprávnění bylo reformou z roku 1912 zrušeno, ale sbírka plenárních rozhodnutí zůstala zachována. Účinnost vyhlášených soudních rozhodnutí počínala 15. dnem od publikace v úředních novinách.¹²

Slovenština jako úřední jazyk předpisů

Problematika jazykového znění právních předpisů při interpretaci práva nabývá zásadní důležitosti na územích, kde se vyskytovalo více tzv. obvyklých jazyků nebo byl odlišný jazyk úřední a jazyk určité národnostní menšiny. Pro autoritativní výklad práva je však vždy rozhodné autentické či originální znění předpisu, které se může lišit od jiných verzí textu předpisu.

Slovenština jako úřední a spisovný jazyk neměla jednoduchý historický vývoj. První spisovný jazyk měli přinést čeští husitští osadníci. Za vlády Jany Jiskry z Brandýsa, jako vojenského správce horní uherské země, se v češtině komunikovalo s místním obyvatelstvem i s centrálními uherskými institucemi.¹³

Až v období náboženské reformace byla zavedena čeština jako bohuslužebná řeč (i v katolických kostelech). Posléze v průběhu 17. století se počala čeština „slovenčit“ v dílech vzdělanců obou konfesí. Za dob protireformace pokračovali katolíci v poslovenšťování češtiny, ale evangelíci se vraceli k původní češtině. V duchu osvícenectví se od konce 18. století stal základním prostředkem komunikace a vzdělávání vlastní národní jazyk. Situace spisovného slovenského jazyka ale nebyla stále vyjasněna až do 40. let 19. století.¹⁴

Již dříve se spolu s moderními reformami josefínské doby a zavedením němčiny jako úředního jazyka také zdvihla vlna maďarského nacionalismu. První jazykové zákony podporující výuku maďarštiny na školách a vnitřním úředním styku žup s ústřední místodržitelskou radou byly přijaty na konci 18. století.¹⁵ Posléze byly také prosazovány předpisy zavádějící maďarštinu jako úřední jazyk (vedle latiny) v soudnictví i ve vnitřním styku s centrálními úřady.¹⁶ Latina

11 Zák. čl. 1890 : XXV. (CIH)

12 § 75 zák. čl. LIV/1912 Sb. kraj. zak.

13 ŠVAGROVSKÝ, Štefan. Spisovná slovenčina pred a po revolúcií 1848/49. In: *Slovenská reč*, 2012, roč. 75, č. 2, s. 97-116. ISSN 0037-6981.

14 První kodifikaci spisovného domácího jazyka provedl katolík A. Bernolák ve své práci *Grammatica Slavica* v roce 1790. Vycházel ze základů západoslovenského trnavského nářečí. Již předtím se Anton Bernolák spolupodílel na vypracování díla *Dissertatio philologica-critica de litteris Slaworum* z roku 1787. Proti bernolákovské verzi slovenštiny protestovali slovenští evangelíci podporováni českými intelektuály jako J. Dobrovský a J. V. Zlobický, první překladatel moderních právních kodifikací společného zákonodárství habsburské monarchie.

15 Zák. čl. č. 1790 : XVI. (CIH) a 1792 : VII. (CIH).

16 Zák. čl. č. 1804 : IV. (CIH).

pak byla postupně nahrazována maďarštinou, kterou za svůj vlastenecký jazyk již dobrovolně přijímali i slovenští zemané či měšťané („maďarčí se“). Pojem „uherský“ se začínal zaměňovat za pojem „maďarský“.¹⁷

Ve třicátých letech 19. století pak další zákon umožnil užívání maďarštiny v místodržitelství, v soudnictví a při přijímání na místa do státních úřadů.¹⁸ Další zákony ještě posílily užívání maďarštiny ve vnitřním styku soudnictví a státní správy.¹⁹ Později byla také maďarština zavedena jako výlučný úřední a jednací jazyk v zákonodárství a sněmovním styku či v soudnictví a školství.²⁰ Z hlediska autentického znění zákonů se stal zásadním přelomem zákon z roku 1836, který potvrdil rozhodnutí panovníka o maďarské jazykové verzi zákonů jako „původní“.²¹

Na druhé straně v rámci neúředních odborných snah slovenských intelektuálů bylo v roce 1844 po snahách (především členů literární jednoty při evangelickém lyceu v Prešpurku v čele se Štúrem) na zakladatelské schůzi vydavatelského spolku Tatrin schváleno přijetí středoslovenské slovenštiny jako slovenského spisovného jazyka.²²

Po roce 1848 ze strany rakouských centrálních úřadů vyvstala snaha řešit rozličné jazykové záležitosti jednotného úředního jazyka pro korunní země monarchie, obzvláště pro potřeby textů právních předpisů. Centrální vídeňská vláda tak zavedla systém důvěrníků pro jednotlivé národy korunních zemí, které mohly nominovat své důvěrníky. Důvěrníci měli vypracovat písemný elaborát, jak koncepčně řešit otázku zabezpečení rovnoprávnosti národnostní a jazykové ve smyslu březnové uherské ústavy.²³

Pro slovenské jazykové prostředí byli také ustaveni důvěrníci (i když Slovensko nebylo samostatnou korunní zemí). V dubnu 1849 ministr vnitra jmenoval několik osobností vládními důvěrníky pro slovenské záležitosti, a to včetně Jána Kollára. V říjnu tohoto roku odevzdal Kollár svůj návrh řešení, kdy konstatoval, že jazyková nejednotnost slovenštiny je hlavní překážkou jejího zavedení jako úřední a vyučovací řeči.²⁴

17 Viz více ŠVAGROVSKÝ, Š., *Spisovná slovenčina*, s. 99.

18 Zák. čl. č. 1830 : VIII. (CIH).

19 Zák. čl. č. 1840 : VI. (CIH).

20 Zák. čl. č. 1844 : II. (CIH).

21 § 1 zák. čl. č. 1836 : III. (CIH).

22 Ludovít Štúr vydal až v roce 1846 dvě základní kodifikační díla nové spisovné slovenštiny – *Nárečja Slovenskuo alebo potreba pisanja v tomto nárečí* a *Nauka reči slovenskej*.

23 BOKES, František. *Dejiny Slovákov a Slovenska: od najstarších čias po oslobodenie*. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení, 1946 nebo ZÁBORSKÝ, Jonáš. *Vlastný životopis*. In: *Zlatyfond.sme.sk* [online]. Kap. 23. [cit. 2019-03-13]. Dostupné na: <https://zlatyfond.sme.sk/dielo/114/Zaborsky_Vlastny-zivotopis/1>

24 Ministr vnitra Bach se pak v reakci vyjádřil, že Slováci chtějí jazykovou rovnoprávnost pro

Redakce *Slovenských novin* pak požádala o autoritativní rozhodnutí o úřední slovenské řeči. Ministr vnitra následovně pověřil Kollára zřídit výbor, jehož úkolem bylo rozhodnout, jaká řeč se má stát úřední (i vyučovací) i pro účely vydávání předpisů a jejich sbírky. Členové výboru následně rozhodli ve svých odevzdaných závěrech doporučit staroslovenskou řeč – tzv. *staroslovenčinu*. Následně ministerstvo toto rozhodnutí potvrdilo výnosem.²⁵

Staroslovenčina bývá popsána (podle některých názorů jako „umělé“ vytvořená) adaptovaná (slovakizovaná) čeština s některými znaky slovenštiny (je nazývána také jako tzv. *českoslovenština*).²⁶

Duchovním otcem této verze jazyka byl Kollár, který byl i slovenským zástupcem v české (moravsko-slovenské) sekci c. k. redaktorského úřadu říšského zákoníku a ministerské translatické komisi, která stanovila základní odbornou terminologii pro překlad právních předpisů.²⁷

Staroslovenčinu oproti všeobecně více podporované štúrovské slovenštině se podařilo prosadit i kvůli vlivu a osobním kontaktům Kollára nebo Radlinského. A právě Radlinský z pověření ministerstva vnitra jako úřední překladatel říšského zákoníku podnikl výzkumnou cestu po košickém vojenském distriktu, aby se přesvědčil, zda i místní obyvatelé rozumějí staroslovenčině. Po návštěvě 116 farností pak konstatoval kladné přijetí zavedeného jazyka.²⁸

I po roce 1850 ale stále byla jazyková otázka pro slovanské obyvatele uherké části monarchie značně nepřehledná. Jako spisovný jazyk byla používána tzv. *berňolákovština* (katolická strana), štúrovština (evangelíci), čeština a staroslovenčina.²⁹ Poněkud chaotická situace tak nepřímo podporovala snahy zavést maďarštinu jako jednotný jazyk.

svou řeč, ale nikdo z nich neví, jaká to vlastně je, protože každý má svou verzi. Měl se učinit a tak se učinil „*konec slovenskému Bábelu*“, viz RAPANT, Daniel. *Dejiny slovenského povstania r. 1848-49*. Turč. Sv. Martin: Matica Slovenská, 1937.

25 Výnos ze dne 21. prosince 1849.

26 KRAJČOVIČ, Rudolf a Pavol ŽIGO. *Dejiny spisovnej slovenčiny*. 2. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2006, s. 185. ISBN 80-223-2158-3 nebo NÁBĚLKOVÁ, Mira. Česko-slovenský jazykový kontakt, In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny online* [online]. [cit. 2019-03-13]. Dostupné na: <<https://www.czechency.org/>>

27 Jazykovou příručku staroslovenčiny sepsal Radlinský pod názvem *Prawopis slowenský s krátkou mluwnicí* (1850) vydané v tiskárně řádu mechitaristů.

28 ŠVAGROVSKÝ, Štefan. Jazyková situácia na Slovensku za Bachovej ery. In: MISLOVIČOVÁ, Sibyla, ed. *Jazyk a jazykoveda v pohybe. Zborník štúdií z konferencie*. Bratislava: Veda (SAV), 2008, s. 479-487. ISBN 978-80-224-1026-7.

29 J. Kollár brojil proti štúrovské slovenštině a zároveň byla zpochybňována jeho snaha o jednotné používání češtiny jako spisovného jazyka, např. příspěvek ve sborníku *Hlasowe o potrebě jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky*. Praha: České Muzeum, 1846, kde nazývá slovenštinu jako „*luzowina, taračka, trpačina, bačovina, ledačina, sprostačina*“ či „*jazyková ze stáji, z krčem a jiných peleší nízkého života*“, kdy při jejím poslechu „*uši boleti*

Až v roce 1851 se konečně sjednotili představitelé obou jazykových a konfesních táborů na jednotné formě spisovné slovenštiny podle hattalovské gramatiky – tzv. *opravená slovenčina* středoslovenské štúrovské verze.³⁰ Slovenská periodika i knihy měly podle nich vycházet v nové podobě. Ale jako oficiální úřední jazyk držely vídeňské centrální úřady staroslovenčinu, a to až do roku 1859, i když oficiálně byla zrušena až v roce 1861.³¹

Důležitým zlomem pro slovenštinu, jako jazyk úředních předpisů, byl pak nově přijatý zákon o rovnoprávnosti národností z roku 1868.³² Státní řečí, i úřední řečí krajské vlády, měla být řeč maďarská. Maďarština se měla taktéž stát poradní a jednací řečí na uherském sněmu. Zákony měly být „tvořeny“ také v maďarštině a vydávány v „*hodnovernom preklade*“ všech ostatních národností nacházejících se v Uhersku.³³ Poprvé tak byl zaveden systém úřední překladových verzí obecně závazných předpisů ve formě zákona.

Slovenština fungovala alespoň jako oficiální úřední překladová verze (na rozdíl od maďarštiny jako autentického jazyka) obecně závazných předpisů ve formě zákonů (zákonných článků) vyhlášených v jediné úřední sbírce zákonů po roce 1868 až do roku 1918.

Slovenské noviny jako úřední publikační periodikum

Publikace právních předpisů obecného dopadu či dalších aktů exekutivní moci probíhala v rakouské monarchii tradičně již od 18. století i prostřednictvím periodik. Soukromá periodika dostávala úřední licenci k vydání a fungovala jako jeden z prostředků materiální publikace právních předpisů.

Původně soukromé sbírky právních předpisů fungovaly na základě licencí od státních úřadů. Později vykryštovala i praxe, kdy konkrétní soukromé periodikum bylo úřady přímo označeno jako úřední, tj. určené k publikaci aktů státní moci.

Vůbec prvními obecnými novinami vydávanými ve slovenštině byly *Slovenskije Narodnje Noviny(i)* redigované Ludovítem Štúrem od roku 1845 v Prešpurku (Bratislavě).³⁴ Noviny vycházely dvakrát týdně až do roku 1848 v nákladu

začínajú“ a žaludek se „*dvihal k dávení*“, více viz PAULINY, Eugen. *Dejiny spisovnej slovenčiny od začiatkov po súčasnosť*. Bratislava: SPN, 1983, s. 193.

30 Nová spisovná jednotná gramatika byla kodifikována do příručky M. Hattaly pod názvem *Krátká mluvnica slovenská* z roku 1852. Stala se první kolektivně schválenou gramatikou završující hodžovsko-hattalovskou reformu štúrovské slovenštiny.

31 ŠVAGROVSKÝ, Š. *Spisovná slovenčina*, s. 114.

32 Zákonný článek č. XLIV/1868 Sb. kraj. zák., ročník 1868, s. 263.

33 § 2 zák. čl. č. XLIV/1868 Sb. kraj. zák.

34 Redakce sídlila ve Fernolayově domě na Panenské ulici č. 1. Mimořádně Štúr usiloval o vydávání novin již od roku 1841 a povolení dostal až přímo od císaře Ferdinanda V. (I.)

400–800 kusů. Jejich literární příloha Orol Tatránky(i) pak byla vydávána každý druhý týden.

Na slovenském území pak byly po porážce uherské revoluce v roce 1849 zřízeny v rámci centralizace veřejné správy dva distrikty – prešpurský a košický. Orgány veřejné správy měly v národnostně smíšených územích výslovně chránit zájmy a jazyková či národnostní práva menšin. Jazyková rovnoprávnost se měla projevovat při zveřejňování krajinských zákonů, nařízení, vyhlášek či podáních na úřady.

Vídeňská centrální vláda se rozhodla v tomto období vydávat pro jednotlivé národnosti monarchie úřední noviny. V rámci nového vstřícnějšího přístupu k národnostním menšinám bylo rozhodnuto i povolení novin ve slovenském jazyce. Takovým (polo)úředním periodikem tištěným ve slovenském jazyce se pak v praxi staly *Slovenské Noviny*.³⁵ Jejich prvními redaktory se stali Daniel Lichard a Andrej Radlinský, kteří podali formální žádost ministerstvu vnitra o povolení vydávání slovenských novin již v květnu 1849. Později Radlinského od roku 1850 na pozici redaktora nahradil Jonáš Záborský.³⁶

Radlinský byl povolán do Budína za „překladaatele zákonů“ (redaktora slovenského znění uherského zemského) a při oficiálním jmenování ministrem Bachem byl výslovně upozorněn, že nemá propagovat odtržení slovenského území od uherské části a vytvoření samostatné „korunní země slovenské“.

Úřední charakter novin byl potvrzen, když byl do redakce přidělen jako zástupce cenzury ministerstva vnitra Antonín Beck. Tento český člen v c. k. redak-torském úřadu byl již předtím pověřen dozorem jako úředník ministerstva nad

35 *Slovenské noviny* byly vydávány (vydavatel novin nebyl výslovně uveden) ve Vídni každé úterý a pátek a tisknuty v mechtaristickém knihkupectví Buchhandlung der PP. Mechitaristen (Velké kongregace Mechitaristů). Řád mechtaristů byl založen roku 1701 v Konstantinopoli, přes Benátky došel do Terstu, kde dostal od Marie Terezie roku 1775 privilegium založit klášter i s tiskárnou a od roku 1811 působí ve Vídni, kde je jeho klášter na Mechitharistengasse mimochodem nachází ve stejném bloku jako budova současného rakouského ministerstva spravedlnosti, In: *Die Wiener Mechitharisten Kongregation* [online]. [cit. 2019-03-13]. Dostupné na: <<http://mechitharisten.org/de/history-of-the-congregation/>>

36 Daniel Gabriel Lichard (1812–1882) – spisovatel, vydavatel, považovaný za prvního profesionálního slovenského novináře a jeden ze zakladatelů slovenské odborné terminologie z okruhu sdruženého kolem L. Štúra a jeho Literární jednoty při Ústavu pro jazyk a literaturu československý při prešpurském evangelickém lyceu. Již v dubnu 1849 velmi krátce vydával politické noviny Slovenski pozorník ve slovenštině.

Andrej Radlinský (1817–1879) – katolický kněz (a synovec A. Bernoláka), spisovatel a pedagog, zakladatel Spolku sv. Vojtěcha a spoluzakladatel Maticе slovenské. Podílel se na budování slovenského školství v českém jazyce a kromě počestění banskobystřického gymnázia se snažil ve stejném městě o založení české právnické akademie.

Jonáš Záborský (1812–1876) – slovenský spisovatel a kněz (původně evangelický a posléze konvertující ke katolíkům) byl profesorem řečtiny na právnické fakultě královské akademie v Košicích, viz ZÁBORSKÝ, J. Vlastný životopis, kap. 24, 31.

těmito novinami. Vyznění novin mělo působit méně politicky a více jako vzdělávací a kulturní prostředek. Po zásadních ústavních změnách a neustálých sporech s Beckem byl pak Záborský ke konci roku odvolán 1852 z funkce redaktora a odchází sloužit jako vesnický farář. Od počátku roku 1853 se pak místo něho stal redaktorem Hermenegild Jireček.

Původně noviny vycházely ve štúrovské slovenštině. Příloha *Světovzor* pak na popud Jana Kollára, jako nejdůležitějšího činitele a hlavního slovenského reprezentanta ve vídeňském prostředí, byla vydávána v češtině. Od počátku nového ročníku (1850) pak začaly vycházet ve staroslovenčině.

Již od počátku byly v rámci *Slovenských novin* zřízeny sekce *Úradnie zprávy* a *Neúradnie zprávy*, později ve staroslovenčině nazvané *Úradné* a *Neúradné*. V úřední části bylo oznamováno vydání jednotlivých právních předpisů v částkách říšského či zemského zákoníku, dalších úředních aktů či přetiskována celá znění předpisů.³⁷ Vedle toho zde byla oznamována i různá jmenování do oficiálních funkcí či sdělení státních úradů.³⁸

V neúřední části se nacházelo zpravodajství a články ze slovenského i cizozemského prostředí, včetně rubriky *Hlásník*.³⁹ Zajímavostí bylo značně netypické rozdělení administrace a redakce sbírky, kdy náklady neslo pouze ministerstvo vnitra. V porovnání s ostatními úředními či poloúředními publikačními prostředky to byl dosti výjimečný styl. Výtisky novin bylo možno zadarmo zasílat do jednotlivých obcí. Obvyklý rozsah novin byl pouze čtyřstránkový. Celkově vyšlo až do jejich konce v roce 1861 třináct ročníků těchto novin.

V prvním čísle novin byl na první straně otisknut rozsáhlý úvodník nazvaný „*K úvodu*“.⁴⁰ Nově založené noviny v něm byly nazvány jako vůbec první slovanský politický časopis vydávaný v sídelním městě mocnářství. Redakce se jednoznačně stavěla za vládu rakouskou a naopak velmi silně brojila proti odbojné maďarské reprezentaci. Primárně mělo být ale účelem novin především bojovat za utlačený slovenský národ, když noviny byly určeny především pro „*národ slovenský v Tatrách rozložený*“ s cílem podávat pravdivý obraz o domácím vývoji.⁴¹

37 Např. text druhého publikačního patentu z roku 1852, ročník 1852, vydané 4. ledna 1852, s. 1 nebo vynesení ministerstva financí z 3. září 1852 (bez publ. čísel), viz *Slovenské noviny*, ročník 1852, číslo 26, vydané 25. února 1852, s. 1.

38 Např. zásadní jmenování ministra vnitra Bacha na místo Stadion a Schmerlinga místo Bacha na pozici ministra spravedlnosti, s podpisem císaře znějícím „*Fraňo Josef w. r.*“, viz *Slovenské noviny*, ročník 1849, číslo 8, vydané 3. srpna 1849, s. 1.

39 Např. rubrika *Zprávy zo Slowenska*, s článkem *Z nitranskej stolice*, viz *Slovenské noviny*, ročník 1849, číslo 7, vydané 30. července, s. 3, dále rubrika *Westník cudzozemský* či rubrika *Zprávy za horúca*.

40 *Slovenské noviny*, ročník 1849, číslo 1, vydané 10. července 1849, s. 1.

41 V předplatitelských informacích a pokynech pro autory bylo na konci prvního čísla osloveno

Základní publikační pravidlo těchto úředních novin (jako oficiálního publikačního instrumentu) bylo zmíněno ve druhé otištěné zprávě prvního čísla. Informovala o přípisu ministerstva spravedlnosti a vnitra, kterým povolilo ministerstvo redakci sdělit v prvních číslech novin, že „*všechny úřední přípisy a zákony*“ mající platnost pro národ slovenský mají být v těchto novinách vyhlášovány.⁴²

Tento přípis tak splnil materiálně funkci speciální publikační normy se zvláštní místní působností. Jelikož byla již v platnosti první publikační norma z března téhož roku nastavující vyhlášovací pravidla na zákonné úrovni, můžeme chápat přípis ministerstva v materiálním smyslu jako předpis nižší podzákonné úrovně upřesňující základní zákonná publikační pravidla. V případě publikovaných zákonů v novinách se mohlo jednat pouze o jejich republikaci. U ostatních aktů pak záleželo na tom, zda již byly předtím vyhlášeny v oficiálních publikačních prostředcích (říšský zákoník nebo zemský zákoník/vládní věstník).

Poslední z uvozujících textů prvního čísla novin výslovně zaváděl dělení novin na část úřední a část neúřední. V úřední části měly být obsaženy „*všechny úradnie prípisy, zákony, proklamácie, návody atd.*“. Oproti tomu v neúřední části se měly objevovat literární a novinářské práce či všeobecné zprávy. Neúřední část měla vyjadřovat pouze osobní názory autorů.⁴³

Vládní statut novin byl výslovně posléze potvrzen při řešení konkrétního praktického problému úmyslného narušování distribuce novin na slovenském území místními pány a úřady. Vyhlásování předpisů v úřední části novin neprobíhalo v identickém původním znění. Fungoval tak princip materiální publikace skrze periodický tisk.⁴⁴

Centrální předpisy společného zákonodárství po roce 1848

Nejen v rakouských, ale i v českých a uherských zemích monarchie historicky platil pouze princip tzv. *materiální publikace* právních předpisů. V rámci spo-

„*velecténé obecenstvo na Slovensku*“, částka půlročního předplatného činila 3 zlaté. Výslovně bylo zmíněno oddělení redakce a expedice, kdy pro předplatné se měla používat adresa An die lobl. Buchahanlung der pp. Mechetaristen, in Wien, zatímco adresa pro zaslání příspěvků zněla An die redaktion der Slowakische Zeitung, in Wien. Byly uvedeny přímo osobní adresy redaktorů. Můžeme uvést pro zajímavost, že Lichard v té době bydlel na Hermsgasse v Josefstadtu a Radlinský přímo naproti klášteru s tiskárnou na Mechitharistengasse na předměstí St. Ulrich.

42 Přípis ministerstva spravedlnosti a vnitra ze dne 12. června 1849. *Slovenské noviny*, ročník 1849, číslo 1, s. 2.

43 *Slovenské noviny*, ročník 1849, číslo 1, s. 2.

44 Viz např. nařízení ministra vnitra, práv a financí z 19. února 1853, kterým se vyhláší nejvyšší rozhodnutí z 10. února 1853, o zřízení a působnosti úřadů a soudů. *Slovenské noviny*, ročník 1853, číslo 11, vydané 27. ledna 1853, s. 1.

lečného zákonodárství habsburské monarchie došlo po roce 1848 na centrální úrovni k zásadní změně celého systému. Stát zavedl formální oficiální publikační prostředky pro vyhlásování všeobecně závazných právních předpisů a další (polo)úřední věstníky či periodika. V uherském zemském právním řádu ale tradičně stále převládalo obyčejové právo a v praxi stále fungovala materiální publikace.

Od roku 1849 byl zřízen jako úřední promulgační sbírka a jediný závazný oficiální zdroj zákonů a nařízení přijatých v rámci společného zákonodárství monarchie *Obecný říšský zákoník a věstník vládní*. Obsahoval obecné předpisy závazné pro všechny země monarchie (včetně Uher).⁴⁵ Poprvé byl zaveden v naší historii princip tzv. *formální publikace*. Jediným zákonem předepsaným způsobem závazného uveřejňování zákonů a nařízení se mělo stát vyhlásování, resp. publikace v říšském zákoníku (věstníku vládním), nebo v jednotlivých zemských zákonících (věstnících vládních).⁴⁶

Obecný říšský zákoník měl vycházet ve všech jazycích zemských jako autentických verzích. Z deseti vyjmenovaných jazyků (v prováděcím publikačním nařízení) pro území uherského království mohly v praxi plnit tuto funkci kromě němčiny, maďarštiny i čeština/slovenština, rumunština (moldavsko-valašská), srbsko – illyrská verze, chorvatská verze, slovinština a ruština/rusínština.⁴⁷

Tento jazykový režim platil pouze do roku 1852. V reálné praxi totiž původně bohubilý a značně idealistický záměr nefungoval. Již od počátku se neustále zpozdňovalo vydávání částek zákoníku tištěných v jiných jazykových verzích, které byly překládány z německého originálu a tím přirozeně získávaly časovou ztrátu až několik měsíců. Konkrétní částky se stejnými předpisy pak měly ve svých titulcích velmi odlišná data vydání, resp. vyhlášení, což způsobovalo v praxi značné problémy.

Od počátku roku 1853 bylo (i zpětně) za jediné autentické znění předpisů vyhlášených v říšském zákoníku prohlášeno na zákonné úrovni pouze znění německé.⁴⁸ Maďarská originální verze obecného říšského zákoníku pod názvem *Az ausztriai birodalmat illető közönségés birodalmi törvény-es kormánylap* vy-

45 Patent císařský ze dne 4. března 1849, č. 153/1848-49 ř. z. (dopl. svazek).

46 Více k vývoji vyhlásování před rokem 1848 viz KRÁLÍK, Lukáš. Tradice publikace práva a sbírky právních předpisů. In: *Archivní časopis*, 2019, roč. 69, č. 1, s. 17-49. ISSN I0004-0398.

47 Například rusínská verze obecného zákoníku vycházela již také od prvního ročníku až do roku 1852 a pak opět od ročníku 1870 jako úřední překlad pod názvem *Vstnik Zakonov Deržavných*. Více k publikaci na území Podkarpatské Rusi viz KRÁLÍK, Lukáš. Podkarpatská Rus a publikace předpisů. In: *Správní právo*, 2017, roč. 50, č. 1, s. 30-44. ISSN 0139-6005.

48 Patent císařský ze dne 27. prosince 1852, č. 260/1852 ř. z. a nařízení min. spravedlnosti ze dne 19. března 1853, č. 260/1853 ř. z. (v české verzi pod č. 51/1853 čes. z. z.).

cházela od prvního ročníku v dvoujazyčné verzi spolu s německou překladovou verzí.⁴⁹

Čeština byla v prováděcím nařízení k publikačnímu patentu z roku 1849 vyjmenována jako jeden z autentických jazyků (včetně moravského a slovenského jazyka).⁵⁰ Žádný z příslušných předpisů konkrétně nestanovil, pro jaké země mají platit vyjmenované autentické jazyky vydávaných předpisů v říšském zákoníku. V organizaci C. k. úřadu redaktorském říšského zákoníku a vládního věstníku jako centrálním publikačním místě je pak zmiňováno redaktorství pouze české sekce (a ne slovenské).

Obdobně v rámci ministerské translatické komise s celkem 5 sekcemi byla v srpnu 1849 zřízena pouze jedna společná sekce česká (česko-moravsko-slovenská). Evidentně tak probíhaly v redakci unifikované překladatelské práce na jednotné české verzi říšského zákoníku i zemských zákoníků (včetně uherského) i pro slovensky hovořící část korunní země uherské.

Jedinou otázkou může tedy být, zda bylo vydáváno zvláštní slovenské znění říšského zákoníku plánované původně podle požadavků prováděcího nařízení k první publikační normě. Podle stavu dosavadního bádání z dostupných a dochovaných fondů a svazků to prozatím nelze potvrdit. Je možno presumovat s největší pravděpodobností, že se tak v praxi nedělo, obdobně jako v případech ve stejném ustanovení zmíněného „moravského jazyka“. České znění obecného říšského zákoníku by mělo být podle účelového výkladu nebo pohledu historického zákonodárce závazné i pro část monarchie, kde se hovořilo moravským a slovenským jazykem, tedy pro území dnešního Slovenska.⁵¹

49 Tisk všech jazykových verzí říšského zákoníku byl centrálně prováděn v C. k. dvorské a státní knihtiskárně (německy KK Hof- und Staatsdruckerei, maďarsky Cs. és K. Udvari és Állami Nyomda) ve Vídni, která byla založena roku 1804 jako úřední tiskárna v přímém vlastnictví státu. Jejím účelem bylo sjednocení různých tisků pro státní orgány pod vlastní cenovou kontrolou jako např. právních předpisů, dalších aktů či úředních formulářů atd. Císařským rozhodnutím z 21. října 1814 se knihtiskárna změnila na stálou úřední instituci. První sídlo se nacházelo v bývalém františkánském klášteře na Singerstrasse 26a, s detašovanými pracovišti v bývalém dominikánském klášteře na Postgasse 4, klášteře servitů na Alsergrundu a v domě na Beatrixgasse. Od roku 1888 bylo nové společné sídlo umístěno do nové budovy na Rennwegu 16 (na místě bývalé císařské stodoly) s později přistavenou budovou na adrese Rennweg 12. Pobočky tiskárny byly zřízeny ve Lvově a Temešváru. Mimochodem, od roku 1860 do roku 1892 byl ředitelem tiskárny Antonín Beck, rodák z Budče v jižních Čechách, český právník, bývalý člen komise pro právníké názvosloví či české redakce říšského zákoníku nebo redaktor *Slovenských novin*, viz sborník *Geschichte der K. k. KK Hof- und Staatsdruckerei*. Wien: KK Hof- und Staatsdruckerei, 1851 a sborník *Zur Feier des einhundertjährigen Bestandes der KK Hof- und Staatsdruckerei*. Wien: KK Hof- und Staatsdruckerei, 1904.

50 Prováděcí nařízení (k prvnímu publikačnímu patentu) ministra vnitra a ministra spravedlnosti ze dne 2. dubna 1849, s. VI.

51 Tento názor je také zmíněn např. KLIMENT, Jan. Čeština jako publikační prostředek na Slo-

Po roce 1853 pak platila i pro uherskou část monarchie jako autentické znění říšského zákoníku pouze verze německá.⁵² Jako verze úředních překladů pak fungovala verze maďarská. Analogicky by pak mělo fungovat i české překladové znění obecného říšského zákoníku publikované v českém, resp. moravském či slezském zemském zákoníku.⁵³

Pro občany uherské části monarchie hovořící slovenským jazykem tak od roku 1849 do roku 1852 platilo jako oficiální autentické znění rakouských předpisů vyhlášených v říšském zákoníku právě znění české. Posléze od roku 1852 až do roku 1918 mohla česká verze případně sloužit jako verze úředního překladu bez autentické závaznosti textu předpisu.

Sbírka pro uherskou krajinu jako nultý ročník

Ještě před zavedením principu formální publikace v březnu 1849 vydala vídeňská vláda v rámci centrálního (společného) zákonodárství souhrnnou sbírku právních předpisů pro uherskou zemi.

Pod názvem *Zbírka pre Uherskú krajinu widaních Najwišších Manifestow a Proklamácií, potom Oznámeňi wrchních Welitelow cisarskej armádi w Uhrách* byly vydány ve dvou svazcích právní předpisy určené pro území uherské země. Oficiální charakter sbírky byl určen v podtitulu, když byla označena jako „*Úradne widánja*“.

Sbírka měla oficiální charakter a zahrnovala akty vydané od 22. září 1848 do 31. prosince 1849. Plnila tak v praxi funkci tzv. *doplňovacího svazku*. Obdobně vyšly například doplňovací svazky obecného říšského zákoníku nebo moravského zemského zákoníku pro období od prosince 1848 do října 1849 (než byly vydány první částky nově zřízených oficiálních závazných zákoníků/vládních věstníků). Zásadní rozdíl spočívá ale v tom, že tato uherská sbírka vyšla samostatně, a ne zpětně jako součást nové úřední sbírky. Plnila tak stále pouze roli materiální, a ne formální publikace. Z hlediska vyhlášovacích pravidel je důležité zdůraznit, že vydané předpisy dostaly publikační čísla pod římskými číslicemi (na rozdíl od všech ostatních sbírek rakouské monarchie). Evidentně tak byla dodržována tradice značení zákonných článků v uherské tradici (jako sbírka *Corpus Iuris Hungarici*).

Publikovány či republikovány v této sbírce byly různé druhy aktů, jako např. nejvyšší patenty, manifesty, reskripty císaře, proklamace („*prokláma-*

vensku. In: HEXNER, Erwín, ed. *Pocta k šesdesiatim narodeninám dr. Karla Laštovku*. Bratislava: PF Univerzity Komenského, 1936, s. 218-220.

52 Císařský patent č. 260/1852 ř. z. ze dne 27. prosince 1852 (tzv. druhý publikační patent).

53 Více k vydávání říšského zákoníku viz KRÁLÍK, Lukáš. Říšský zákoník a počátky formální publikace. In: *Právní rádce*, 2018, roč. 26, č. 9 s. 64-69. ISSN 1210-4817.

cia“),⁵⁴ nařízení („*narideňja*“),⁵⁵ oznámení („*oznámeňja*“)⁵⁶ nebo vojenské rozkazy.

Autory předpisů byli většinou velitelé rakouské armády válčící s uherským povstáním, kteří tak fungovali jako představitelé veřejné moci na tomto teritoriu.⁵⁷ Dalšími publikovanými akty se staly např. nejvyšší dopisy císaře, dopisy nebo návody (které měly již paragrafovou formu právních předpisů, ale nebyly naopak podepisovány).

Prvními vydanými předpisy ve sbírce se staly proklamace císaře z konce září 1848 adresované uherskému obyvatelstvu reagující na uherské povstání 1848-49. Posléze se po ukončení vojenské správy objevily i akty c. k. císařských civilních komisařů pro uherskou zemi, např. ve formě oznámení nebo oběžních nařízení. Vedle toho sbírka opublikovala např. i březnovou rakouskou ústavu z roku 1849.⁵⁸

Zásadním zjištěním podle aktuálních výstupů z bádání může být skutečnost, že kromě předpokládané německé a maďarské verze vyšla sbírka prokazatelně i ve verzi slovenské. Její datace je označena do roku 1849. Vzhledem k tomu, že vyšla v Budíně, v c. k. univerzitní knihtiskárně, stejně jako uherský zemský zákoník, můžeme předpokládat, že byla do slovenské verze překládána A. Radlinským, který měl působit jako úřední překladatel c. k. redaktorského úřadu v Budíně. Ostatně, formální úprava sbírky i jazyk odpovídají jeho překladovým verzím uherského zemského zákoníku.

Druhý svazek sbírky pozměnil svůj název na *Zbírka pro Uherskú krajinu vydaných Najvyšších Manifestůw a Proklamácií, potom Oznámení wrchních Welitelůw Císarské armády w Uhrách*.

Obdobně byl obměněn jazyk, kdy v prvním svazku (který vyšel ještě v roce 1849) byla použita štúrovská slovenština, zatímco v druhém svazku v roce 1850 byla použita již staroslovenčina. Analogicky byly takto použity i jazyky ve stejném období například ve *Slovenských novinách*.

Tato sbírka tak v praxi plnila funkci jakési „předsbírky“ či nultého ročníku nového uherského zemského zákoníku (jako úřední publikační sbírky právních

54 Např. proklamace z 28. července 1849, č. LXXX, svazek 2, s. 127.

55 Např. nařízení z 10. března 1849, č. XXXIII., svazek 1, s. 67.

56 Např. oznámení z 27. července 1849, č. LXXII., svazek 1, s. 119. Nejzajímavějším a nejjednodušším bylo oznámení z 11. srpna 1849, kterým se výslovně republikovaly proklamace o kapitulaci bývalé uherské vlády podepsané guvernérem L. Kossuthem a přibité ve městě Arad. Pod stejným publikačním číslem bylo ve sbírce přidáno prohlášení velitele rakouského vojska konstatující obnovení pořádku, publ. pod č. LXXXIX., svazek 2, s. 133.

57 V prvním svazku byly vydány předpisy pod č. I. až LXXIX. a „*pridawek*“ (č. I. – X.) za období od 22. 12. 1848 do konce července 1849. Ve druhém svazku to byly předpisy pod č. LXXX až CLII. a „*pridawek*“ (č. I. – XXII.).

58 Pod publ. č. XXIX., svazek 2, s. 46.

předpisů vídeňské centrální vlády), který začal být v praxi vydáván až počátkem roku 1850. Tato „předběžná“ sbírka ale nebyla ještě formována jako periodická sbírka na principu formální publikace.

Centrální uherský zemský zákoník a věstník vládní

Po roce 1849 a zavedení vojenské diktatury v Uhrách, resp. po zrušení ústavních změn a znovuzavedení absolutismu po silvestrovských patentech od roku 1852, byl i v uherském prostředí zaveden jednotný právní režim v rámci společného zákonodárství monarchie.

I na uherské zemské úrovni tak byl zaveden jednotný centrální rakouský právní řád, včetně principů vyhlásování právních předpisů.⁵⁹ Podle prvního publikačního patentu byly na centrální vídeňské vládní úrovni vedle obecného říšského zákoníku zřízeny také zemské zákoníky (věstníky vládní) na principu formální publikace.

V rámci vládních věstníků měly být publikovány základní informace a obsahy všech zákonů a nařízení vydaných v říšském zákoníku. Vedle toho v nich měly být vyhlášovány, v plném znění, zemské zákony pro danou zemi. Dále se ve věstníku měla uveřejňovat i další „*nařízení, ustanovení a naučení o záležitostech veřejných vydaná od úřadů zemských*“.⁶⁰

Publikační režim zemských publikačních prostředků a vyhlásovací pravidla byly stanoveny centrální vládou v jednotném režimu s centrálním říšským zákoníkem. Mírné rozdíly byly nastaveny především v otázce legisvakance. Na rozdíl od předpisů publikovaných v říšském zákoníku nabývajících účinnosti třicátým dnem od vyhlášení, zemské předpisy měly ze zákona stanovenou účinnost již od 15. dne, pokud nebylo výslovně stanoveno jinak.⁶¹

Zemské zákoníky (vládní věstníky) měly vycházet v „*jazycích zemských*“,⁶² ale zákonem nebylo výslovně stanoveno, jaké jazyky jsou obvyklé či obvyčné pro konkrétní země. Stejně tak nebyl taxativně vyjmenován na normativní úrovni katalog zemí, pro které měly být vydávány jednotlivé zemské sbírky.⁶³

Od roku 1850 tak počal i v praxi vycházet také pro Uhry *Zákoník zemský a věstník vládní pro země korunní Uherskou* (verze česká, resp. slovenská či

59 Viz LAŠTOVKA, Karel. K problému publikace všeobecných právních norem. In: *Právní obzor*, 1936, roč. 19, č. 15, s. 393-405.

60 § 5 patentu č. 153/1848-49 ř. z. (dopl. svazku).

61 Více k vydávání zemských zákoníků po roce 1848 viz KRÁLÍK, Lukáš. Zemské sbírky právních předpisů. In: *Právní rádce*, 2018, roč. 26, č. 2 s. 62-67. ISSN 1210-4817.

62 § 4 patentu č. 153/1848-49 ř. z. (dopl. svazku).

63 Zemské sbírky vycházely v praxi samostatně pro jednotlivé korunní země Uhry, Čechy, Moravu, Slezsko, Horní Rakousy, Dolní Rakousy, Tyrolsko, Korutany, Štýrsko, Salcbursko, Vorarlbersko, Halič, Bukovinu, Sedmihradsko, Chorvatsko-Slavonsko, Dalmácii, Kraňsko, Bosnu a Hercegovinu, Srbsko a Temešvářský banát, Terst a Lombardii.

slovanská), v maďarské verzi *Magyar koronaországot illető Országostörvény-és Kormánylap* (německy *Landesgesetz- und Regierungsblatt für das Kronland Ungarn*), obdobně jako v jiných korunních zemích. Vydávala ho centrální rakouská vláda, obdobně jako říšský zákoník a ostatní zemské zákoníky pro potřeby publikace společného zákonodárství.

Prvním ročníkem sbírky (podobně jako u slezského zemského zákoníku) byl ročník 1850.⁶⁴ Na rozdíl od české, moravské sbírky či rakouských zemských sbírek, jejichž první ročníky vycházely již za ročník 1849 (i když v praxi vyšly až také po roce 1850 a dokonce většinou později než ročníky druhé).

Jako první text sbírky byl publikován *Úvod k obecnému Zákoníku říšskému a Wěstníku vládnímu pro Uhersku Krajinu*. Identický úvod byl například publikován i v českém či moravském zemském zákoníku. Obsahoval text prvního publikačního patentu a souvisejícího publikačního prováděcího nařízení. Tyto „úvody“ v praxi plnily materiální funkci publikačních pravidel oficiálních sbírek předpisů.⁶⁵

Obsahem této zemské sbírky bývají především republikované předpisy, dříve již publikované v říšském zákoníku. Vedle toho byly vyhlášovány podzákonné předpisy zemských úradů či orgánů.

V prvních letech, především v porevolučním roce 1850, byli jedinými autory vyhlášených obecných předpisů v této sbírce plnomocný císařský komisař pro civilní záležitosti nebo nadvelitel císařského vojska v Uhrách, později prozatímní náčelník c. k. náměstnictva.⁶⁶ Jiné obecné ani individuální akty nebyly na uherské zemské úrovni v této době vyhlášovány.

Po roce 1852 vydával ve sbírce obecné předpisy zemské úrovně zejména vojenský a civilní správce království uherského, resp. gubernátor království Uherského, či generální gubernium pro Uhersko.⁶⁷ Dalšími autory předpisů pak bývalo také c. k. fin. zemské ředitelství (nebo jejich oddělení).⁶⁸

64 První částka uherského zemského zákoníku vyšla 15. února 1850.

65 Více viz KRÁLÍK, Lukáš. Moravský zemský zákoník. In: *Moderní dějiny*, 2016, roč. č. 2, s. 97-113. ISSN 1210-6860 a KRÁLÍK, Lukáš. Slezský zemský zákoník. In: *Acta Universitatis Carolinae: Iuridica*, 2017, Vol. LXIII, č. 1, s. 25-36. ISSN 0323-0619.

66 Např. prvním publikovaným předpisem v prvním ročníku bylo „*oznámení nadvelitele císařské armády v Uhersku*“ z 10. listopadu 1849 pod č. 1/1850 uher. z. z., ročník 1850, částka 1, s. 2 nebo oznámení zplnomocněného cis. civilního komisaře z 14. ledna 1850, č. 2/1850 uher. z. z., ročník 1850, částka 1, s. 8.

67 Např. oznámení vojenského a civilního správce království uherského ze dne 12. srpna 1852, č. 133/1852 uher. z. z., ročník 1852, s. 299.

68 Např. oznámení c. k. fin. zemského ředitelství ze dne 27. března 1852, č. 65/1852 uher. z. z., ročník 1852, s. 161. Z hlediska srovnávacího je zajímavý předpis vydaný pod č. 233/1858 uher. z. z. (původně pod č. 230/1858 ř. z.) ze dne 7. prosince 1858. V rámci předpisu (ve formě patentu) vyšel ale text nazvaný „zákon“. Samotné předpisy ve formě zákonů jsou dohledatel-

Od ročníku 1852 nesla sbírka název *Zákonník zemský a Věstník vládní pro království Uherské Uherském* (v maďarské verzi pod jménem *Magyarország- és Kormánylap* a v německé jako *Landesgesetz- und Regierungsblatt für das Königreich Ungarn*).⁶⁹ Změna v názvu nahrazující dřívější „korunní země“ proběhla obdobně u všech zemských sbírek v návaznosti na ústavní změny na počátku padesátých let.

V roce 1853 byla uherská sbírka na základě změn po druhém publikačním patentu redukována ve svém názvu již jen na zemský vládní věstník – *Věstník vlády zemské w království Uherském*. Výslovně byl vynechán pojem „zákoníku“ (nový název v němčině zněl *Landes-Regierungsblatt für das Königreich Ungarn* a v maďarštině *Magyarország- és Kormánylap*). Ve skutečnosti nebyly již od samého počátku sbírky vydávány a vyhlášovány žádné akty ve formě zemských zákonů.⁷⁰

Obdobně jako ostatní zemské sbírky (vládní věstníky) byl i uherský zemský zákoník od ročníku 1853 nově rozdělen na dvě oddělení. V prvním oddělení měly být pouze republikovány normy z říšského zákoníku. Druhé oddělení bylo určeno pro originálně vyhlášené podzákoné předpisy a další akty vydávané exekutivními orgány uherské země.

Přelomovým zjištěním na základě konkrétního bádání v dochovaných fondech by měla být skutečnost, že uherský zemský zákoník vycházel (kromě německého, maďarského a případně i jiných obvyklých jazyků v korunní zemi uherské, jež ale nejsou zatím hodnověrně v praxi doloženy) i ve „slovanském“, resp. českém a slovenském znění.⁷¹ Jedná se o období ročníků 1850 až 1859 (včetně).

Důvodem pro vydávání této verze sbírky měla být analogická aplikace prováděcího nařízení k prvnímu publikačnímu patentu.⁷² Zemské zákoníky měly být vydávány v místních obvyklých jazycích a pro horní uherskou zemi (dnešní slovenské území) mohla být takovým obvyklým jazykem slovenská, resp. slovenská či česká verze.

né na centrální i zemské úrovni až od 60. let tohoto století.

69 Některá znění vyšla ve Vídni u Universitätsbuchdruckerei a jiná v Budíně v c. k. univerzitní knihtiskárně.

70 Patent č. 260/1852 ř. z. ze dne 27. prosince 1852.

71 Kompletní svazky ročníků 1850-59 jsou zachovány např. ve fondu knihovny Památníku písemnictví na Moravě (součást Muzea Brněnska) v klášteře Rajhrad u Brna.

72 Systém označování souborné vazby ročníků nemůžeme podle praktického ohledání prokázat. Jednotný byl pouze název (kromě prvního ročníku pod názvem *Landesgesetz- und Regierungsblatt*) nesoucí od ročníku 1851 do 1859 jméno *Landes-Regierungsblatt*. Kromě toho byla na souborné vazbě pouze vyznačena jazyková verze – v prvním ročníku 1850 „*Slawisch-Deutsch*“, posléze pouze se zkratkou „*Slow.*“ (např. ročníky 1851-54, 1858) nebo „*Slaw.*“ (např. 1857 a 1859).

Podle druhého centrálního publikačního patentu z roku 1852 se stal jediným autentickým jazykem vyhlášených norem v říšském zákoníku jazyk německý. Ale u předpisů a sbírek vydávaných v působnosti jednotlivých zemí jejich zemskými orgány nebyl (na rozdíl od obecného říšského zákoníku) výslovně stanoven jejich autentický jazyk. Tudíž i po roce 1852 bychom mohli hovořit u slovenské (české) verze o originálním autentickém textu právního předpisu.

Uherský zemský zákoník ve „slovanské“ verzi byl prokazatelně vydáván v prvních třech ročnících (1850 až 1852), a to v jazyku „*staroslovenčiny*“. V ročníku 1853 byla jazykem v 1. oddělení (republikované centrální předpisy) již klasická čeština. Ale ve 2. oddělení sbírky (publikujícím pouze zemské uherské předpisy) se úředním publikačním jazykem nově stala tzv. *opravená slovenština* (štúrovská).

Tato specifická situace vydržela pouze jediný ročník, když od ročníku 1854 byla obě oddělení vydávána již pouze v češtině. Řešení mohlo být i praktické, kdy se pro texty v prvním oddělení (společném pro všechny země) zřejmě používala česká verze již přeložená pro první oddělení české zemské sbírky. Bádání tak potvrzuje dřívější odborné názory, podle kterých po roce 1852 přestala být staroslovenčina užívána v praxi (po hodžovsko-hattalovské kodifikaci) a po roce 1859 i oficiálně.

Podle dostupných informací měl být od prvního ročníku uherského zemského zákoníku jmenován A. Radlinský jako úřední slovenský překladatel říšského zákoníku úřadující v Budíně.⁷³

V ročnících 1853 až 1859 měl zároveň zpracovávat českou verzi uherského zemského zákoníku A. V. Šembera vykonávající funkci redaktora české verze říšského zákoníku (a zemského zákoníku) v c. k. redaktorském úřadu.⁷⁴

Celkový objem předpisů vydaných uherskými orgány nebo centrálními orgány pro uherské území v rámci uherského zemského zákoníku odpovídal přibližně ostatním zemským sbírkám.⁷⁵ Pozdější ročníky uherského zemského zákoníku od roku 1860 nebylo podle nejnovějších závěrů bádání v žádném archivu možno dohledat a je možno presumovat i podle dalších výkladů, že nebyly v praxi vydávány.

73 ŠVAGROVSKÝ, Š. Jazyková situácia, s. 482, pozn. pod čarou č. 3.

74 STRAKOVÁ, Eva. *A. V. Šembera a jeho vídeňské působení*. Diplomová práce. Brno: FF MU, 2006, s. 27. Podle jiných názorů měl Radlinský jako redaktor provádět slovenskou (českou) jazykovou verzi v Budíně až do roku 1861.

75 Počet vydaných předpisů v jednotlivých ročnících: 1850 = 464 předpisů/na 729 stranách, 1851 = 268/672, 1852 = 215/499, 1853 = 279/1120, 1854 = 320+33/755+188, 1855 = 234+41/546+108, 1856 = 235+36/591+532, 1857 = 243+48/619+128, 1858 = 247+49/681+143, 1859 = 237+51/627+128.

V ostatních zemích monarchie byly oproti tomu zemské sbírky od ročníku 1861 znovu vydávány. Dělo se tak nově nikoliv ve verzi vydávané centrálními vídeňskými úřady, ale pouze v překladové formě publikované přímo zemskými orgány (alespoň v případě zemí království českého).

Po zásadních ústavních změnách a vydání např. třetího centrálního publikačního patentu (z roku 1860) byly zemské vládní věstníky ve všech zemích monarchie zrušeny. Posléze byly znovu obnoveny v odlišném režimu a funkci. V uherském prostředí, ale (na rozdíl od ostatních zemí) není možno prokázat vydávání uherského vládního věstníku i v období po roce 1860.

Vzhledem ke specifiku uherského ústavního vakua od roku 1860 do roku 1867 nebyla zákonná povinnost vydávat uherskou zemskou sbírku evidentně plněna ani na centrální vídeňské úrovni. A to na rozdíl například od českých zemí, kde byly český, moravský i slezský zemský zákoník (vládní věstník) v poněkud odlišné formě dále vydávány zemskými úřady.⁷⁶

Samostatné uherské sbírky předpisů po roce 1848

Další skupinou úředních publikačních sbírek právních předpisů určených pro uherské, resp. slovenské prostředí (vedle centrálních vídeňských sbírek) se staly původní samostatné uherské sbírky.

V porovnání s českým či rakouským prostředím byla situace uherského právního řádu a pravidel vyhlásování právních předpisů poněkud specifická. V moderní éře v českých a rakouských zemích existovalo od konce 18. století společné zákonodárství i jeho publikace ve stejném režimu. Po roce 1849 pak fungoval pouze jediný režim publikace obecných právních předpisů na principu formální publikace.

Uherské prostředí si ale naopak i po roce 1848 udrželo specifický režim zemského práva založeného na obyčejovém právu. Svoji dvojkolejnost si uherské právo pak zachovalo i pro systém publikace předpisů.

V oblasti zemských uherských právních předpisů probíhala zákonodárná praxe před revolucí v roce 1848 většinou tak, že byly přijímány a vydávány dekrety zahrnující více zákonných článků. Na ústavní úrovni bylo pak připuštěno jednotné sankcionování a vyhlásování zákonných článků jako samostatných zákonů.⁷⁷

76 I podle údajů z maďarských oficiálních knihovních fondů měla maďarská verze vycházet pouze mezi lety 1850-59, viz databáze sbírek právních předpisů Parlamentní knihovny v Budapešti (DTT). In: *Digitalizált Törvényhozási Tudástárba* [online]. [cit. 2019-03-13]. Dostupné na: <<https://dt.ogyk.hu/hu/gyujtemenyismertetok/jogforrasok/hivatalos-kozlonyok/item/414-magyarorszagt-illetto-orszagos-torveny-es-kormanylap-1849-1859>>. Ostatně není ani prokázáno vydávání maďarské překladové verze pro centrální říšský zákoník ve stejném období.

77 § 2 zákonného článku č. 1848: IV. (CIH), který byl součástí tzv. *marcové ústavy* (aprilové

V rámci březnové uherské ústavy z roku 1848 bylo výslovně deklarováno, že „*nynejsi moc zákonni vseh krajinskych pravomocnosti (vrchnosti)*“ měla zůstat zachována v dosavadní míře.⁷⁸

V období tzv. provizoria a definitivy od roku 1849 do roku 1860 se v působnosti samostatného uherského zákonodárství a exekutivy neudály nějaké zásadní změny. Ale i v období provizoria s dočasnou organizací správy bylo na zákonné úrovni výslovně zdůrazněno, že k působnosti politických správních úřadů náleží povinnost zajistit, aby zákony „*se ve známost uvedly*“.⁷⁹

Jako sbírka obecných předpisů na úrovni zákonů fungovala i po roce 1848 tradiční sbírka *Corpus Iuris Hungarici* (CIH) neboli *Magyar Törvénytar* (někdy také jako *Magyar Törvények*).⁸⁰

Jelikož pro působnost samostatného uherského zákonodárství (zemského) nefungoval ani po roce 1849 princip formální publicity (na rozdíl od zbytku monarchie), sbírka CIH mohla plnit funkci republikace již dříve jinak materiálně vyhlášených předpisů, resp. vyhlášení v této sbírce bylo jedním ze způsobů materiální publikace v uherském prostředí.

Na tuto sbírku nelze pohlížet zjednodušeně jako na jedinou „autentickou“, což by mohlo evokovat systém formální publicity a exkluzivitu takového úředního publikačního prostředku.⁸¹ Mohla by být nazývána oficiální či spíše polooficiální (či polouřední) sbírkou, pokud by byl její vydavatel zmocněn úřední licencí od státu (obdobně jako v případě rakouských polouředních sbírek před rokem 1848).⁸²

Sbírka vycházela v 19. století v různých edicích, a to i po vzniku pozdější úřední sbírky zákonů. Po zavedení principu formální publikace v roce 1868 mu-

zákony).

78 Viz § 26 zák. čl. 1848: III. (CIH).

79 Čl. XIII. tzv. Bachova provizoria (zřízení dočasné politické správy v Uhersku) z roku 1850.

80 První rukopisná sbírka zákonů byla sepsána jako soukromé sebrání v roce 1581 trnavským Jánem Sambockým. Důkladnější soupis zákonů obsahovala sbírka vydaná nitranským biskupem Zachariášem Mosóczym v Trnavě roku 1584, která byla později pravidelně doplňována dalšími předpisy při dalších vydáních, až ji roku 1696 znovu vydal trnavský univerzitní profesor Martin Szentiványi pod názvem *Corpus Iuris Hungarici*. Od roku 1743 dostali trnavští jezuité výhradní císařské privilegium, které po zrušení řádu přešlo na místní univerzitu, viz LUBY, Štefan. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. 2. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2002, s. 72. ISBN 80-89047-48-3.

81 Viz např. VOJÁČEK, Ladislav. *První československý zákon. Pokus o opožděný komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 177. ISBN 978-80-7552-185-9 nebo MOSNÝ, Peter a Ladislav HUBENÁK. *Dejiny štátu a práva na Slovensku*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2005, s. 136. ISBN 80-7097-600-4.

82 Ohledně řádné citace předpisů ze sbírky CIH by měl být dodržován úzus, kdy byl uváděn nejdříve rok vydání předpisu a pak publikační římské číslo (s tečkou) přiřazené v této sbírce, např. „1848: I.“

síme již ale vydání v jiných edicích považovat za pouhou republikaci (v případě soukromých vydavatelů pak za soukromou republikaci). V rámci této sbírky byly, již historicky, přiřazovány jednotlivým zákonům („zákonným článkům“ – „*törvénycikk*“) latinská čísla za každý rok. Tento systém posléze převzala i první formální uherská úřední sbírka zákonů.

V pozdějších vydáních CIH se zohledňovalo v seznamu předpisů za daný rok, zda byl daný předpis zrušen, a proto nebývaly publikovány všechny předpisy podle číselné řady⁸³ Sbírka tak neplnila evidentně funkci klasického formálního periodického publikačního listu, ale spíše verzi tzv. *konsolidovaného znění*, kde se nacházejí pouze aktuálně platná znění předpisu.

V tzv. mileniální verzi sbírky (i jiných soukromých vydáních) vydávané na přelomu 19. a 20. století byly publikovány i jednotlivé ročníky sbírky zákonů po kalendářních rocích v podstatě ve stejné formě jako ve formální oficiální periodické sbírce (krajinských) zákonů. Pod obdobným názvem *Corpus Iuris Hungarici-Magyar Törvények* byly tak publikovány různými nakladateli (bez úřední licence) jednotlivé ročníky s názvem *Törvénycikkek*.⁸⁴

Počátek formální publikace v uherském prostředí

Po přelomových ústavních změnách souvisejících s rakousko-uherským vyrovnáním v roce 1867 přišly i zásadní změny v samostatném uherském zákonodárství i v navazujícím procesu vyhlášení zákoných aktů.

Od roku 1868 byla koncepce jednotného, závazného a písemného vyhlášení předpisů (pouze ve formě zákonů) v úřední sbírce výslovně zavedena na zákonné uherské úrovni, a to zvláštní publikační normou, první svého druhu v uherském prostředí.⁸⁵

V první publikační normě byl jako ústavní základ pro oficiální formální publikaci zákonů výslovně zmíněn § 2 zákonného článku č. IV z roku 1848. Tento ústavní článek kodifikoval jednotné přijímání a sankcionování zákonů panovníkem a sněmem. Nově měl být každý zákon bezodkladně vyhlášen (publikován) v „*sbírce krajinských zákonů*“ (*országos törvénytár*) pro tyto účely zřízené.⁸⁶ Takto vyhlášený zákon měl být považován za platný („*všeobecne hódnoverný*“).

83 Viz verze CIH nazvaná *A Hatályos Magyar Törvények (Magyar Törvénytár-Corpus Iuris Hungarici) 1000–1873* jako první část celého kodexu, sebraná Dezső Márkusem a vydaná nakladatelstvím Franklin, Budapest, 1912.

84 Např. ročník 1912 vydaný nakladatelstvím Révai Testvérek, Budapešť nebo ročníky 1916, 1918 vydané v mileniální edici nakladatelstvím Franklin-Társulat, Budapešť, s editorem D. Markusem.

85 Zák. článek č. III/1868 Sb. kraj. zak.

86 § 1 zák. článku č. III/1868 Sb. kraj. zak., sankcionovaného a vyhlášeného 29. dubna 1868, pub-

Sbírka krajiných zákonů se tak stala v roce 1868 prvním oficiálním publikačním prostředkem v uherské historii založeným na principu formální publikace jako úřední sbírka právních předpisů.

Výslovně byl tak na zákonné úrovni zaveden princip formální publicity pro uherskou část monarchie. Byl nastaven periodický styl úřední sbírky, která měla být vydávána každý kalendářní rok s novým postupným publikačním číslováním a dodávána všem úřadům.

Ohledně zásadního publikačního pravidla nabývání závaznosti či účinnosti již platného vyhlášeného aktu bylo užito klasické pravidlo obdobné rakouskému prostředí. Tzv. *viažuca moc zákona* (v dnešním významu účinnosti) počínala 15. dnem ode dne vyhlášení, pokud nebylo jinak výslovně stanoveno zákonem či ministerstvem určeným k provedení. V témže ustanovení byl ke stejnému institutu použit zároveň i pojem „*platnosť*“.⁸⁷

Máme zde tak prokázán další konkrétní příklad již klasického opakovaného teoretickoprávního problému nejednotného pojmosloví používaného k nastavení platnosti, účinnosti či závaznosti vyhlášených aktů v našem širším právním středoevropském prostředí.⁸⁸

V této publikační normě zřetelně bylo taktéž nastaveno další publikační pravidlo, a to koncepce závazného (autoritativního) jazykového znění vyhlášených předpisů. Každý zákon měl být po jeho vyhlášení uveřejněn v „*bežných rečech*“ jednotlivých zemí koruny uherské v „*hodnoverných prekladech*“.⁸⁹ Pouze maďarský text předpisů byl autentickým.

Během roku 1870 přišla pouze dílčí změna této první publikační normy. Nabytí účinnosti, resp. „zavazující platnosti“ zákona, bylo stanoveno na 15. den ode dne vyhlášení v krajině sněmu (uherském parlamentu).⁹⁰

Mimochodem, ve stejném roce byl vydán speciální publikační zákon týkající se vyhlášení zákonů vytvořených na společném uhersko-chorvatském sněmu. Zákon v chorvatské verzi měl být vyhlášen v chorvatsko-slavonské sbírce kra-

likovaného dne 30. dubna 1868 v *Országos Törvénytár (Sbírka krajiných zákonů)*, ročník 1868, s. 21-22. Je nutno opravit dosavadní teze o vzniku této sbírky až k roku 1881, viz např. VOJÁČEK, Ladislav a Karel SCHELLE. *Právní dějiny na území Slovenska*. Ostrava: Key Publishing, 2007, s. 188. ISBN 978-80-87071-43-4 nebo dokonce až k roku 1882, viz např. LACLAVÍKOVÁ, M. a A. ŠVECOVÁ. *Pramene práva*, s. 156 či MOSNÝ, P. a L. HUBENÁK. *Dejiny štátu*, s. 136.

87 § 4 zák. článku č. III/1868 Sb. kraj. zak.

88 V zák. čl. XXXVI/1868 Sb. kraj. zak., ročník 1868, s. 176 byla použita k určení účinnosti zákonem povolená výjimka, kdy ministr měl určit „*den nastupenia platnosti*“. Opět se vyskytl příklad nejednotného užívání vyhlášovacích terminologií.

89 § 8 zák. článku č. III/1868 Sb. kraj. zak.

90 Zákonný článek č. XIII/1870 Sb. kraj. zak., o změně zák. článku III/1868, svazek 1870, s. 52.

jinských zákonů. Tato verze měla mít stejné autentické závazné znění jako znění uherské (maďarské) vydané v uherské mutaci sbírky krajinských zákonů.⁹¹

V roce 1880 byla přijata další technická úprava systému publikačního práva týkající se konkrétně vydávání a prodeje zákoníků, zákonných sbírek a vládních nařízení. Vláda měla zajistit vydávání právních předpisů v rámci sbírek. Způsob vydávání včetně překladů a ceny výtisků mělo určovat ministerstvo vnitra. Příslušné orgány měly mít obstarány jeden výtisk daných publikací.⁹² Tisk zákoníku zajišťovala uherská královská státní knihtiskárna.⁹³

Nový uherský publikační zákon z roku 1881 (druhá publikační uherská norma) výslovně nahradil původní publikační normu z roku 1868 (i jeho novelu z roku 1870) a zopakoval předchozí nastavenou koncepci formální publikace. Zůstala zachována všechna základní pravidla vyhlášení (včetně patnáctidenní legisvakance). Každý zákon měl být uveřejněn skrze vládu v „*krajinské sbírce zákonů*“ – „*országos Törvénytár*“ (obdobně jako v rakouských publikačních normách byl název sbírky zmíněn v zákonném textu pouze genericky a nebyla zavedena výslovná legislativní zkratka a úřední název).⁹⁴

Obsah zákonů byl obecně závazný, pokud vyšel ve sbírce. Originál textu zákona měl být uložen v zemském archivu. Autentickým zněním byl pouze text v maďarském jazyce. Vyhlášené zákony měly být také zveřejňovány v hodnotných překladech do „obvyklých“ jazyků v krajinách (zemích) uherské koruny. Tato publikační norma zůstala základním nástrojem vyhlášení předpisů po zbytek období dualismu až do konce monarchie.

Ve sbírce měla být uveřejňována tzv. *osnova zákona*. Tato koncepce výslovně zdůrazňovala neúplnost a nezávaznost předpisu až do fáze dokončení legislativního procesu, kterým byl až okamžik publikace aktu v této sbírce. Až poté byl akt nazýván „*zákonem*“.⁹⁵

91 Zákonný článek č. XII/1870 Sb. kraj. zak., o změně zák. článku III/1868, svazek 1870, s. 50. Očividně tak chorvatská část uherského státu získala exkluzivnější kompetence v oblasti publikace právních předpisů než jiné země (alespoň podle normativního formálního textu zákona).

92 Zákonný článek č. LIII/1880 Sb. kraj. zak., o vydávání a prodeji zákoníků, zákonných sbírek a vládních nařízení, sankcionovaného dne 25. listopadu, vyhlášeného 29. listopadu 1880, viz Sbírečka krajinských zákonů, 1868, s. 363.

93 Uherská královská státní tiskárna se vyvinula z pobočky c. k. dvorské a státní tiskárny ve Vídni umístěné od roku 1851 do roku 1867 v Temešváru. Odtud byla pak po rakousko-uherském vyrovnání přemístěna do Budapešti. Po roce 1918 byla přetransformována do státní maďarské tiskárny.

94 § 1 zák. článku č. LXVI/1881 Sb. kraj. zak., sankcionovaného 27. prosince a vyhlášeného 31. prosince 1881, viz Sbírečka krajinských zákonů, 1881, s. 806, účinný od 1. ledna 1882.

95 Viz § 3 zák. čl. LXVI/1881 Sb. kraj. zák.

Později byl na základě publikační vyhlášky min. vnitra zřízen samostatný oficiální publikační odbor – „redakce sbírky zákonů“ („*Országos Törvénytár Szerkesztősége*“), který měl v oblasti publikace předpisů zaručeno nezávislé postavení.⁹⁶

Országos Törvénytár aneb Sbírka krajinských zákonů

Můžeme porovnat výše uvedené zákonem definovaná formální plánovaná pravidla pro vydávání uherské sbírky zákonů s reálnou publikační praxí skrze fyzické prozkoumání konkrétních zachovaných svazků sbírky v archivních fondech.

Na rozdíl od předlitavských úředních sbírek byla v *Sbírcce krajinských zákonů* v praxi přiřazována postupně publikační čísla za daný kalendářní rok římskými číslicemi. Jednotlivé ročníky vycházely po sešitech (částkách) a předpisy byly děleny na paragrafy.⁹⁷

Ve sbírce byly v praxi vyhlášovány pouze předpisy ve formě zákonných článků (bez určení autora předpisu a bez podpisu). Tento styl úřední formální publikace byl značně netradiční. V oficiálních celorakouských publikačních sbírkách byly tradičně vyhlášovány závazné normy v rozličných formách aktů. Rakouské ústavní předpisy i publikační normy výslovně počítaly s předpisy ve formě zákonů a nařízení (resp. státních smluv).⁹⁸

Konkrétní dochovaná vydání sbírky nabízejí zajímavé srovnání praxe versus ustanovení normativní úpravy. V maďarské vydávané verzi sbírky (alespoň v pozdější republikované verzi z roku 1908) byla sbírka nazývána odlišně, a to *Törvények Gyűjteménye* (druhé slovo názvu je maďarským výrazem pro „sbírku“). I toto vydání bylo označeno jako úřední a vydáváno pod oficiální licenci ministerstva vnitra a redakce sbírky zákonů.

Poněkud nekoncepční a matoucí je fakt, že v hlavičce předpisu otištěného v některých ročnících sbírky je vedle klasicky uváděného data sankcionování a data přijetí parlamentem také uváděno i datum vyhlášení v „*Országos Törvénytár*“.⁹⁹ Obdobně byla používána citace dat vyhlášení v hlavičce předpisů vydaných například ve slovenské verzi sbírky.

Zásadním problémem v tomto specifickém systému vyhlášení a určování dat vyhlášení byla v uherském případě skutečnost, že sbírka zákonů nebyla vy-

96 Předpis č. 12.351/1883. BM z roku 1883.

97 Od ročníku 1869 vycházela sbírka nákladem M. Ratha v Pešti, který získal od úřadů vydavatelská práva, a jejich ochranu i výslovně v titulu zdůraznil. Ročník 1868 – 58 předpisů na 544 stranách, 1869 – 6 předpisů na 54 stranách, 1870 – 46 předpisů na 203 stranách.

98 Viz např. obecný říšský zákoník, český zemský zákoník nebo uherský zemský zákoník, viz KRÁLÍK, Lukáš. Český zemský zákoník. In: *Právník*, 2017, roč. 156, č. 9, s. 783-798. ISSN 0231-6625.

99 Např. ročník 1913, vydáno uh. král. min. vnitra, redakcí (redakcí *Országos Törvénytár*), v komisi knihkupecké firmy Tisza Testvérek v Budapešti v roce 1914.

dávána postupně po částech (tzv. *částkách*) jako v rakouském (předlitavském) prostředí.

Slovenská verze sbírky krajiných zákonů

První svazek úředního překladu tohoto oficiálního publikačního centrálního prostředku vyšel ve slovenském znění pod názvem *Sbierka krajinských zákonov*, s podtitulem *Úradné vydanie* již pro první ročník (1868).

Právním základem pro vydávání této slovenské verze se stalo již zmíněné publikační pravidlo, kdy každý zákon po vyhlášení měl být uveřejněn v „*bežných řečech*“ jednotlivých zemí koruny uherské v „*hodnovorných prekladech*“.¹⁰⁰

Sbírku vydávalo uherské královské ministerstvo spravedlnosti („pravosúdia“) v Budíně nákladem uherské královské univerzity. Podle dostupných svazků překladová verze sbírky krajiných zákonů ve slovenštině přetrvala nejméně do ročníku 1916.

Jako první předpis slovenské verze *Sbírky krajiných zákonů* byl uveřejněn zákonný článek o vnesení železnic a průplavů. Až jako třetí v řadě byla otištěna samotná publikační norma, která zřizovala sbírku jako takovou.¹⁰¹

I ve slovenské verzi sbírky byla dodržena stejná formální a typografická úprava jako u verze originální maďarské. V hlavičce publikovaného předpisu byla uváděna stejná římská publikační čísla daného ročníku, název předpisu a druh předpisu ve formě zákona byl slovensky výslovně pojmenován „*Zákonný článok*“. Ale v samotném textu byl předpis nazýván genericky „*zákon*“.

Obdobně bylo, jako v originální verzi, v hlavičce předpisu uváděno datum sankcionování předpisu, jeho vyhlášení v obou sněmovnách parlamentu a i uveřejnění v originální verzi sbírky, tudíž opětovně citovala sbírka sama sebe.

Po technické stránce bylo zřejmé, že se u slovenské verze jednalo pouze o úřední překlad, resp. o republikaci již dříve originálně jinak vyhlášených předpisů.¹⁰² V titulku bylo výslovně uváděno, kdy byl zákon sankcionovaný, vyhlášený a nakonec originálně „*uverejnený*“ (v původním autentickém maďarském znění).

Zákonné články nebyly v této republikační slovenské verzi podepsány a ani nebyl výslovně uveden zákonodárce, resp. autor vydaného předpisu. I když byly předpisy ve svém názvu výslovně nazývány druhově jako „*zákonný článek*“,

¹⁰⁰ § 8 zák. článku č. III/1868 Sb. kraj. zak.

¹⁰¹ Zákonný článek č. I/1868 Sb. kraj. zak., ročník 1868, s. 3-19. V podtitulku textu zákona bylo výslovně uvedeno, že byl sankcionovaný dne 7. dubna 1868, vyhlášený v obou krajiných sněmovnách dne 7. dubna 1868 a byl uveřejněn ve Sbírce krajiných zákonů dne 30. dubna 1868. Zajímavostí může být, že tato slovenská verze sbírky byla tisknuta ve Vídni u Ad. Holzhausen. Pořadí předpisů odpovídalo originální maďarské verzi.

¹⁰² V některých verzích bývala na spodním okraji strany vyznačena rubrika „(Tót.)“ jako znak pro slovenskou verzi.

materiálně měly formu „zákona“, jak ostatně byly i výslovně nazývány v prováděcích paragrafech téměř každého předpisu.¹⁰³

V některých pozdějších vydáních byla sbírka vydaná v úřední verzi min. vnitra (jako oficiálního vydavatele) pojmenována *Törvények*, a ve slovenské verzi jako *Sbierka zakonov uhorských*, s podtitulem *Hiteles Tót Forditása*, resp. *Hodnoverny preklad*.¹⁰⁴

Vedle oficiální sbírky fungovaly i neoficiální verze sbírky vydávané soukromými nakladateli. Jedna z nich nesla například jméno (*Országgyűlési Törvénycikkek* a zahrnovala i zákony vydané před rokem 1868 (například roky 1865 – 1867), tedy před počátkem vydávání samotné oficiální sbírky.¹⁰⁵ Tento ročník v hlavičce neuváděl (kromě data sankcionání a vyhlášení ve sněmovnách) datum publikace v oficiální sbírce zákonů (krajinských). Oproti tomu další ročník (1868) již takové datum uváděl, poněvadž již úřední sbírka fungovala.

Můžeme tak souhrnně konstatovat, že publikační prostředky vyhláshující obecně závazné předpisy nejvyšší síly na úrovni zákonů měly (v porovnání s centrálním rakouským i českým zemským prostředím založeným na společném zákonodárství) v uherském prostředí odlišný režim vyhláshování. I po roce 1849 nevládl v uherském prostředí jednoznačně princip formální publikace. Pro samostatné uherské zákonodárství byl výslovně zaveden až roku 1868.

Uherské podzákoné publikační prostředky

I na úrovni nižších podzákoných předpisů vydávaných ve formě „nařízení“ nebyl v uherské části monarchie ani po roce 1848 zcela přehledný právní režim jejich přijímání a vyhláshování. Prokazatelně ale fungovala praxe vydávání nařízení vlády nebo nařízení ministerstev, a to většinou ve formě reskriptů.

Po březnové uherské ústavě z roku 1848 měl panovník (nebo místodržící) vládnout skrze nezávislá ministerstva. Vydával tak nařízení pouze se souhlasem vlády nebo ministerstva a za kontrasignace příslušného ministra.¹⁰⁶

V období neoabsolutismu 50. let se význam nařízení zvýšil vzhledem ke skutečnosti, že císař využíval v normativní rovině obecně závazných předpisů v uherském prostředí podzákonná nařízení místo obvyklých císařských patentů či dalších tradičních obecně závazných předpisů na zákonné úrovni.

Po rakousko-uherském vyrovnání v roce 1867 zůstal rozsah nařizovací pravomoci uherské vlády velmi široký s možností vydávat nařízení nejen jako *secundum*, ale i *praeter legem*. Nařízení tak byla využívána nejen jako nižší podzá-

103 Např. zákonný článek č. XXIX/1870 Sb. kraj. zak., ročník 1870, s. 95.

104 Např. ročník 1912, vydáno uh. král. min. vnitra, redakcí (redakcí Országos Törvénytár), v komisi knihkupecké firmy Tisza Testvérek v Budapešti.

105 Např. ročník 1865/67 vydaný v nakladatelství Mór Ráth v Budapešti.

106 Viz zmocnění v § 3 ve spojení s § 6 zák. čl. 1848: III.

konné prováděcí předpisy k zákonům, ale i jako samostatné předpisy vydávané bez výslovného zákonného zmocnění.¹⁰⁷

Pro uherskou část monarchie byla v praxi zřízena od roku 1867 úřední sbírka podzákonných právních předpisů (nařízení) pod názvem *Magyarországi Törvények és Rendeletek Tára* (slovensky neoficiálně překládána jako *Sbierka vládních nariadení*). Její oficiální podtitul zněl *Hivatalos Kiadas* (tj. „úřední vydání“) zdůrazňující oficiální formu sbírky garantovanou státní mocí.¹⁰⁸

Právní základ na zákonné úrovni pro úvodní ročníky sbírky není upraven v první publikační normě z roku 1868, jelikož ta upravovala pouze pravidla vyhlásování na úrovni zákonů. Otázkou může být, zda v praxi vůbec vyšla jiná speciální publikační norma zřizující podzákonnou sbírku, ale podle dosavadního stavu bádání to nelze předpokládat. V praxi mohly zůstat i v uherském prostředí v platnosti i po vyrovnání původní rakouské publikační normy.¹⁰⁹

Sbírka publikovala v praxi předpisy na nižší podzákonné úrovni, tj. královských a vládních nařízení,¹¹⁰ ministerských vyhlášek (resp. předpisů – „*rendelete*“), oznámení¹¹¹ či další druhy předpisů.¹¹²

V prvním ročníku *Sbírky vládních nařízení* byly výjimečně v první části publikovány i předpisy vydané přímo císařem na úrovni ústavní.¹¹³ Vedle toho sbírka sloužila výjimečně (především v ročníku 1868) k republikaci vybraných dříve vyhlášených zákonů (zákonných článků)¹¹⁴ či předpisů původně vyhláše-

107 Viz ZAVACKÁ, K. K tradicii nariadení, s. 430.

108 Sbírka vycházela od prvního ročníku (1867) vydaného roku 1868 uherským ministerstvem vnitra ve vydavatelství Ferdinanda Pfeifera v Pešti. Viz informace k databázím sbírek právních předpisů na Hungaricana, portál Parlamentní knihovny v Budapešti (Országgyűlési Könyvtár). In: *Hungaricana (Hungarian Cultural Heritage Portal)* [online]. [cit. 2019-03-13]. Dostupné na: <https://library.hungaricana.hu/en/collection/ogyk_rendeletek_tara/>. Je tak nutno poopravit dosavadní slovenskou doktrínu, která uvádí jako faktický počátek vydávání sbírky vládních nařízení až období po roce 1880 v souvislosti s novou publikační normou, viz např. LACLAVÍKOVÁ, M. a A. ŠVECOVÁ. *Pramene práva*, s. 264.

109 Obdobně viz např. LAŠTOVKA, K. K problému publikace, s. 403.

110 Např. královské nařízení („*király rendelet*“) ze dne 20. ledna 1867 podepsané císařem a prvním ministerským předsedou Andrássem, č. 12/1867. *Magyarországi Törvények és Rendeletek Tára*, ročník 1867, s. 22.

111 Např. oznámení („*értésítés*“) min. financí ze dne 23. července 1868, č. 86/1869: In: *Magyarországi Rendeletek Tára*, ročník 1869, s. 259 nebo oznámení („*hirdetmény*“) min. obrany ze dne 2. července 1868, č. 65/1869. *Magyarországi Rendeletek Tára*, ročník 1869, s. 163.

112 Např. nejvyšší císařské rozhodnutí („*légfelsőbb elhatározás*“) ze dne 23. září 1873, č. 196/1873. *Magyarországi Rendeletek Tára*, ročník 1873, s. 535.

113 Jako královské oznámení („*király leirat*“) o obnovení ústavnosti ze dne 17. února 1867, publ. pod č. 1/1867. *Magyarországi Törvények es Rendeletek Tára*, s. 3.

114 Např. zákoný článek („*torvenycikk*“) původně publ. pod č. III/1868. *Országos Törvénytár* (Sb. kraj. zak.) byl nyní vyhlášen v této sbírce na straně 107, ročník 1868. Více republikovaných zákoných článků bylo publikováno pod jedním publikačním číslem v této sbírce.

ných pouze na úrovni úředních novin.¹¹⁵ V pozdějších letech již tvořily obsah sbírky výhradně podzákonné předpisy ústředních správních orgánů.¹¹⁶

Forma publikovaných předpisů byla podle dochovaných svazků sbírky evidentně ve vyhlášovací praxi sbírky dosti rozmanitá. Kupříkladu, předpis ve formě „nařízení“ býval často v praxi pojmenován rozličně, i když materiálně se jednalo o stejný druh předpisu.

Možno tak presumovat, že nebyl na zákonné úrovni legálně definován jednotný katalog podzákonných předpisů s jejich přesnými pojmenováními a funkcemi. Předpisy dostávaly publikační (arabská) čísla chronologicky za daný kalendářní rok, obdobně jako v rakouském prostředí.

Obecně byla v drtivé většině případů používána forma předpisu „*rendelete*“, což můžeme překládat zobecněně jako „předpis“. Ale vzhledem k tomu, že tento druh předpisu byl vydáván ministerstvy, mohli bychom analogicky využít pojmenování „(ministrská) vyhláška“ z rakouského prostředí.

Od třetího ročníku (1869) byl název sbírky zkrácen na *Magyarországi Rendeletek Tára*¹¹⁷ a od ročníku 1878 se vydavatelem výslovně stalo samotné uherské ministerstvo vnitra. Až do roku 1883 byla sbírka redigována redakcí úředních novin (*Budapesti Közlöny*), pak již byla vydávána redakcí sbírky zákonů.

Až v roce 1880 byla dalším předpisem publikačního práva výslovně zmíněna na zákonné úrovni tato sbírka. V rámci zákonné úpravy vydávání a prodeje „zákoníků“, „zákonných sbírek“ a „vládních nařízení“ je možno ze systematiky textu vyložit, že byla výslovně rozlišena možnost vydávání a prodeje souhrnných sbírek předpisů (včetně vládních nařízení) i samostatných předpisů.¹¹⁸ Text zákona je alespoň ve slovenském překladu poněkud neurčitý, neboť i v dalších ustanoveních výslovně více druhů sbírek nerozlišuje, ale hovoří obecně o „*sbierke zákonov a vládných nariadení*“.¹¹⁹ V této normě nejsou ale již nastavena žádná podrobnější pravidla pro publikaci nařízení.

115 Např. předpis („*rendeletek*“) původně vydaný v úředních novinách *Budapesti Közlöny* dne 25. února 1869, nyní publikovaný pod č. 22/1869. *Magyarországi Rendeletek Tára*, ročník 1869, s. 48.

116 Objem sbírky byl vcelku konstantní (obdobný rakouské situaci), kdy bylo průměrně vydáváno cca 200 předpisů ročně, viz např.: ročník 1867 – 235 předpisů na 605 stranách, 1868 – 175/1040, 1869 – 152/1007, 1878 – 181/953, 1888 – 206/2499, 1898 – 278/1464, 1908 – 191/2087, 1918 – 743/2916.

117 Nově byla vydávána ve vydavatelství Mór Ráth v Pešti.

118 § 1 zák. čl. LIII/1880.

119 § 2 zák. čl. LIII/1880. Termín „sbírka vládních nařízení“ užitý v zákoně („*rendeletek tára*“) byl také dřívější odbornou veřejností spíše chápán jako obecný, generický či technický výraz, a ne přímo pojmenování konkrétní sbírky, viz více HEXNER, Erwin. *Štúdie k problému publikácie všeobecných právnych predpisov*. Bratislava: Vydavateľstvo časopisu „Hospodárstvo a právo“, 1936, s. 62.

Podle průzkumu veškerých svazků sbírky je tak možno vyslovit tezi, že předpisy v této sbírce byly po celé období vydávány pouze v maďarském znění. Odlišovala se tak od systému sbírky krajinských zákonů, kdy byly publikovány i verze v dalších úředních překladech obvyklých zemských jazyků.

Systém zvláštní sbírky podzákoných předpisů se lišil v uherském prostředí od předlitavského (rakouského) prostředí, kde ve stejném období nebyla zřízena zvláštní sbírka určená pro nižší úroveň předpisů. Veškeré obecně závazné předpisy byly v rakouské části monarchie vydávány ve sbírce zákonů (obecném říšském zákoníku) či zemských zákonících.

Sbírka vládních nařízení vycházela jako periodický oficiální publikační prostředek. Její forma dodržovala publikační pravidla obdobná sbírce zákonů. Vydávání sbírky vládních nařízení pak přetrvalo i po vyhlášení samostatného maďarského státu až do roku 1945.

Úřední periodika

Ustavením československého státu nastala recepce uherského práva i na úrovni nižších podzákoných publikačních prostředků jako úředních periodik či úředních listů, když „...*přestaly časopisy ‚Wiener Zeitung‘ a ‚Budapesti Közlöny‘ na jeho území vykonávat úkoly úředních listů a na jejich místo nastoupily s tímže určením ‚Pražské Noviny‘*“.¹²⁰ Pokud mělo nastat ještě vyhlášení předpisů v úředním listě vycházejícím na Slovensku, mělo tak být výslovně stanoveno zvláštními předpisy.¹²¹ V novém československém prostředí byla tak tato periodika výslovně oficiálně na úrovni prováděcí podzákonné publikační normy označena za „úřední listy“.

V oblasti úředních periodik počal fungovat po roce 1848 systém (polo)úředních novin zavedený centrální vídeňskou vládou. Noviny plnily funkci úředních věstníků či úředních listů pro publikaci předpisů na podzákonné úrovni či dalších správních aktů. V jejich rámci byla vyhlašována úplná znění některých

120 Vyhláška veškerého ministerstva ze dne 23. ledna 1919, č. 58/19189 Sb. z. a n., o úředním listu československého státu, více viz KRÁLÍK, Lukáš. Sbírk zákonů a publikace předpisů po roce 1918. In: *Právník*, 2019, roč. 158, číslo 3, s. 307-328. ISSN 0231-6625.

121 Periodikum *Wiener Zeitung* bylo založeno roku 1703 pod původním jménem *Wienerische Diarium* později přejmenované na (*Kaiserlich-königliche privilegirte Wiener Zeitung*. Již v 18. století otiskovaly texty právních předpisů a správních aktů. Od ročníku 1812 získaly noviny oficiální vládní přílohu *Amtsblatt* publikující texty úředních aktů, která se od roku 1848 přeměnila na díl úřední a zbytek na neúřední díl. Po roce 1857 se staly přímo součástí úředních vládních publikačních prostředků. Již v prvním publikačním patentu v roce 1849 je jejich publikační materiální funkce nepřímo zmíněna i po zavedení principu formální publicity. Obdobnou funkci plnily pro další země monarchie např. *Prager Zeitung*, *Brünner Zeitung* nebo *Troppauer Zeitung*.

právních předpisů či aktů a také oznamováno vydání obecných předpisů se stručnou anotací.

Jako první z úředních novin bylo v červnu 1848 zřízeno samostatnou revoluční uherskou vládou periodikum *Közlöny*, které plnilo úřední funkci do roku 1849. Místem vydání bývalo aktuální místo pobytu revoluční uherské vlády, což byla nejdříve Pešť, pak na jaře 1849 Debrecín, posléze znovu Pešť a nakonec Arad. Vydávání bylo obstaráváno univerzitním nakladatelstvím a vláda nařizovala obcím a úřadům odebírat výtisky.¹²²

Posléze byly v roce 1849 zřízeny již centrální vídeňskou vládou noviny pod jménem *Magyar Hírlap*, které vycházely od 15. listopadu 1849. Noviny se dělily na tři části, a to část úřední, neúřední a inzerci. Sloužily jako prostředek vyhlášení předpisů centrální císařské vlády.¹²³

Od roku 1853 byly prohlášeny vídeňskou ústřední vládou nástupnické noviny *Buda-Pesti Hírlap* (maďarská verze) a *Pest-Ofner Zeitung* (německá verze) za úřední noviny pro království uherské.¹²⁴ Jejich existence přetrvala až do roku 1860, kdy byla jejich činnost autoritativně ukončena. Posléze na ně navázaly nové vládní noviny *Budapesti Sürgöny* plnící funkci úředního periodika od roku 1860 až do roku 1867.

Po rakousko-uherském vyrovnání a ústavních změnách byly od roku 1867 vedeny úřední noviny pod názvem *Budapesti Közlöny*.¹²⁵ Jako oficiální „úřední list“ byly označeny poprvé výslovně na úrovni zákona až po roce 1918 v nové republikánské maďarské legislativě.¹²⁶

Noviny obsahovaly část úřední, která sloužila k promulgaci právních předpisů jako zákony, vyhlášky ministrů, předpisy, dokumenty o povolení, jmenování, povýšení, úřední prohlášení. V části neúřední byly otiskovány domácí a zahraniční zprávy. Na poslední straně bývaly umístěny inzeráty a různá oficiální oznámení, jako byly např. konkursy či dražby. Jejich funkce přetrvala až do roku 1944.

Obecně v otázce oficiálních sbírek podzákoných předpisů (nařízení) v uherském prostředí po roce 1867 panovaly stále ve starší odborné literatuře i v soudní

122 Přes 200 kopií bylo distribuováno zadarmo ministerstvům a novinářům. Redaktorem se stal v roce 1848 Adolf Gyurmán, In: *Digitalizált Törvényhozási Tudástárba* [online]. [cit. 2019-03-13]. Dostupné na: <<http://dti.ogyk.hu/hu/gyujtemenyismertetok/jogforrasok/hivatalos-kozlonyok/item/412-kozlony-1848-1849>>

123 Šéfredátorem se v roce 1849 stal novinář Lajos Nádaskay.

124 Podle § 13 tiskového řádu nařízením ministerstva vnitra a nejvyššího úřadu policejního ze dne 24. prosince 1852, č. 15/1853 uher. z. z. (originálně vyhlášené pod č. 265/1852 ř. z.). Vycházely pak v královském uherském univerzitním nakladatelství.

125 Vydávané v nakladatelství Athenaeum redaktorem Ferencem Salamonem a od roku 1893 Károlym Vadnayem.

126 Např. zák. čl. VIII/1925 nebo zák. čl. XXXIV/1930, viz LACLAVÍKOVÁ, Miriam. *Slovensko v Československu (1918 – 1938)*. Praha: Leges, 2019. s. 264. ISBN 978-80-7582-393-3.

rozhodovací praxi rozpory, jaký publikační prostředek plnil funkci úřední. Jelikož nebyla přijata speciální publikační norma ohledně předpisů ve formě nařízení, nepanuje dodnes v této otázce jistota.

V československé literatuře převažoval názor, že sbírka *Rendeletek Tára* i periodikum *Budapesti Közlöny*, případně věstníky ministerstev byly oficiálními publikačními prostředky (úředními listy).¹²⁷

Oproti tomu odlišný výklad zastával názor, že pouze *Budapesti Közlöny* plnily tuto úřední funkci publikace pro ústřední orgány, i na základě výkladu uherického obyčejového práva.¹²⁸

Pohledem srovnávacím a z hlediska obecnějších pravidel praxe publikačního práva celé monarchie se můžeme přiklonit spíše k názoru, že sbírka vládních nařízení (*Rendeletek Tára*) fungovala jako základní oficiální publikační prostředek na podzákonné úrovni (i když v rakouském předlitavském prostředí nebyla zřízena obdobná sbírka podzákonných předpisů). Naopak *Budapesti Közlöny* se spíše svou formou blížily vládním novinám v předlitavském prostředí (*Wiener Zeitung, Pražské noviny*) s částečnou publikační a republikační funkcí v úřední části novin. Ostatně, i podle prvních československých publikačních norem byly takto výslovně zařazeny.¹²⁹

Vládní resortní věstníky a župní věstníky

Vedle poloúředních periodik vycházely od konce 19. století i resortní věstníky jednotlivých ministerstev plnící funkci úředních věstníků na podzákonné úrovni. Primárně byly určeny ke zveřejňování interních resortních předpisů a republikaci podzákonných předpisů v gesci daného resortu.

Jedním z prvních resortních věstníků se staly např. *Honvédségi Közlöny* vydávané min. obrany od roku 1874. Dalšími ministerskými věstníky pak byly např. *Hivatalos Rendőri Közlöny* jako policejní věstník zřízený ministerstvem vnitra od roku 1881.

V praxi nejdůležitějším resortním věstníkem se stal věstník ministerstva vnitra pod názvem *Belügyi Közlöny* vydávaný od roku 1896. Byly v něm publikovány obecné předpisy, další akty či rozhodnutí, případně jiná oznámení.

Vedle toho vycházel věstník *Igazságügyi közlöny* ministerstva spravedlnosti od roku 1892 publikující rozsudky, ministerská nařízení, opatření či sdělení, ale i různá jmenování či ohlašování.

127 Viz HEXNER, E. Štúdie k problému publikácie, s. 57. Názor byl podpořen i rozhodovací praxí prvorepublikových správních soudů.

128 Viz LAŠTOVKA, K. K problému publikace, s. 403. Názor byl podpořen i rozhodovací praxí prvorepublikového Nejvyššího soudu a uherké odborné literatury.

129 Viz vyhláška č. 58/19189 Sb. z. a n., o úředním listu československého státu.

Z jiných resortních publikačních prostředků byl například věstník *Közgazdasági Értesítő* (od ročníku 1882 v gesci ministerstva průmyslu a obchodu) rozdělen na oficiální a neoficiální sekci. Věstník publikoval zákony v gesci ministerstva, pokud se podílelo na jejich provádění a související prováděcí vyhlášky. V neúřední části pak byly zveřejňovány různé zprávy ministerstva, zápisy, registry, valné hromady a další informace.

Ministerstvo zemědělství také zřídilo věstník *Földmívelési értesítő* (od roku 1890) a ministerstvo kultu a školství zase svůj úřední věstník *Hivatalos közlöny*.

Specifickým úředním periodikem na nižší úrovni publikujícím různé druhy předpisů či správních aktů byly úřední župní noviny (věstníky), jako např. Prešpurské župy (*Pozsony vármegye hivatalos lapja*),¹³⁰ Nitrianské (*Nyitravármegye hivatalos lapja*), Trenčinské (*Trencsén-vármegye hivatalos közlönye*), Oravské (*Árvavármegye hivatalos lapja*), Zvolenské (*Zólyom vármegye hivatalos lapja*), Spišské (*Szepesvármegye hivatalos lapja*), Šarišské (*Sárosvármegye hivatalos lapja*),¹³¹ Liptovské (*Liptóvármegye hivatalos lapja*), Gemersko-malohontské (*Gömör-Kishont Vármegye Hivatalos lapja*), Abovskoturnianské (*Abauj-tornavármegye hivatalos lapja*) nebo Tekovské (*Barsvármegye Hivatalos Lapja*).

Župní věstníky v jednotlivých župách (slovenských) počaly být vydávány v 90. letech 19. století. Možno konstatovat, že rámcově sdílely obdobnou formu i obsah. Většinou se věstníky nedělily na úřední a neúřední část.

Věstníky obsahovaly různé druhy správních aktů, oznámení, jmenování či dalších přípisů vydávaných rozličnými orgány či institucemi.¹³² Zároveň také republikovaly předpisy centrálních úřadů, jako např. ministerská nařízení.¹³³

V obsahu věstníků nebyly obsaženy inzeráty, zprávy či jiná neúřední pojednání na rozdíl od obdobných rakouských, moravských, slezských či českých polouředních periodik. Pod akty byl často podepsán přímo župan. Jednotlivé opublikované položky ve věstnících byly identifikovány číslem jednacím vydávaných aktů. Redakci vedl většinou župan, jako například v případě prešpurského věstníku.¹³⁴

Nastavený uherský publikační systém úředních periodik (novin) a resortních (ministerských) úředních věstníků byl analogický se situací v rakouském (čes-

130 Župní věstník pro Prešpurskou župu počal vycházet v roce 1892 jako župní úřední noviny pod názvem *Pozsony vármegye hivatalos közlönye*.

131 První ročník šarišského župního věstníku začal vycházet v roce 1896 v Prešově (Eperjes), ve vydavatelství Árpád Kósch.

132 Viz zpráva o úmrtí císařovny Sissi. *Pozsony vármegye hivatalos közlönye*, 1898, roč. VII., č. 17, vydáno 16. září 1898, s. 1.

133 Např. pod č.j. 5106 sz., nařízení ministra vnitra č. 33.271/1897. *Sárosvármegye hivatalos lapja*, 1897, roč. II., č. 16, vydáno 22. dubna 1897, s. 1.

134 Viz prešpurský podžupan Bartalán Klempa, např. rok 1893, ročník II., číslo 16, vydáno 20. června 1893.

kém) prostředí. V rakouském (českém) prostředí ale naopak nevycházely úřední regionální věstníky jako v uherských župách.

Závěr

Můžeme potvrdit jako výchozí základní tezi v systému československého publikačního práva, že úřední publikační prostředky právních předpisů pro uherskou část monarchie používané před rokem 1918 musely po vzniku československého státu na základě recepce právního řádu sloužit jako zdroje práva i po roce 1918.

Vedle samostatných sbírek předpisů v uherské působnosti ale existovaly také centrální sbírky vídeňské vlády vydávající předpisy ústředních orgánů v systému tzv. *společného zákonodárství* celé monarchie. I tyto sbírky, resp. předpisy v nich publikované, se staly součástí československého právního řádu.

V otázce vydávání rakouských předpisů centrální vídeňské vlády po roce 1848 bylo bádáním doloženo přelomové zjištění, že zatímco *Obecný říšský zákoník* jako ústřední sbírka právních předpisů nevycházel (na rozdíl od české verze) ve zvláštní slovenské verzi, tak uherský zemský zákoník/vládní věstník mezi lety 1850 až 1859 vycházel i v tzv. *slovenské verzi*.

V centrálním říšském zákoníku byly také navíc od roku 1849 do ročníku 1852 vydávány obecně závazné předpisy v češtině, jako autentickém úředním znění. Jejich platnost byla ale stanovena i pro území slovensky hovořící části uherské země. Později mohla čeština plnit alespoň funkci úředního překladu pro uherské země.

Čeština byla zároveň i originálním úředním jazykem pro uherský zemský zákoník (věstník vládní), a to až do roku 1859.

Zásadním zjištěním může být skutečnost, že v rámci tohoto zemského zákoníku fungovala v prvních letech (1850–1853) dokonce úřední verze slovenštiny („staroslovenčina“) jako autentický jazyk vyhlášených norem.

Slovenština tak může být prokazatelně považována alespoň po určité období za oficiální autentický jazyk závazných obecných právních předpisů, a to již v období před rokem 1918.

Můžeme tak konstatovat, že i před rokem 1918 fungoval český jazyk jako autentický (originální) jazyk pro předpisy vydávané po roce 1849 na principu formální publikace v nově zavedených oficiálních sbírkách společného zákonodárství vydávaných centrální vládou.

Zároveň bylo doloženo ve stejném období vydávání periodika *Slovenské noviny* ve slovenském jazyce jako úředního periodika centrální vídeňské vlády plnícího funkci věstníku oznamujícího vydávání právních předpisů.

Naopak, pouze pro samostatné území dnešního Slovenska nebyly v rámci uherské části monarchie před rokem 1918 zřízeny speciální publikační prostředky (a právní předpisy).

V druhé oblasti, tj. publikačních prostředcích zřízených v rámci samostatné uherské zákonodárné působnosti, můžeme prokázat zavedení principu formální publikace v uherském prostředí až od doby rakousko-uherského dualismu po roce 1867. *Sbírka krajinských zákonů*, plnící funkci centrálního publikačního prostředku, publikovala předpisy na úrovni zákonů.

Již od úplného počátku své existence vycházela *Sbírka krajinských zákonů* i v úřední překladové slovenské jazykové verzi. Je nutno tak zásadně vyvrátit dosavadní odbornou tezi tvrdící, že slovenská verze sbírky vycházela až po roce 1880 a nebyla verzí oficiální.

Ostatní podzákoné předpisy nižší úrovně na uherské úrovni po roce 1867 (přijímané exekutivními orgány) byly formálně vyhlášovány (či republikovány) ve *Sbírce vládních nařízení*, úředních periodických či vládních věstnicích nebo župních věstnicích. V rámci publikace těchto nižších podzákoných předpisů není prokázáno vydávání slovenských jazykových verzí.

JUDr. Lukáš Králík, Ph.D.

Katedra teorie práva a právních dějin, Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

17. listopadu 8, 779 00 Olomouc

Česká republika

e-mail: lukas.kralik@upol.cz

<https://orcid.org/0000-0001-8863-7345>

Zoznam použitých prameňov a literatúry / List of references and literature

Primárne zdroje / Primary sources

Edície prameňov a publikované pramene / Source editions and Published editions

A Hatályos Magyar Törvények (Magyar Törvénytár-Corpus Iuris Hungarici) 1000 – 1873. Ed.

Dezső Márkus. Budapest: Franklin, 1912.

Corpus Iuris Hungarici

Landes-Regierungsblatt 1851 – 1859

Országos Törvénytár (Sbírka krajinských zákonov)

Dobová tlač/ Press

Pozsony vármegye hivatalos közlönye
Slovenské noviny, 1849, 1852, 1853

Sekundárne zdroje / Secondary sources

Monografie a zborníky ako celok / Monographs

- BOKES, František. *Dejiny Slovákov a Slovenska: od najstarších čias po oslobodenie*. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení, 1946.
- Geschichte der K. k. KK Hof- und Staats- druckerei*. Wien: KK Hof- und Staatsdruckerei, 1851.
- HEXNER, Erwín. *Štúdie k problému publikácie všeobecných právnych predpisov*. Bratislava: Vydavateľstvo časopisu „Hospodárstvo a právo“, 1936, s. 62.
- KRAJČOVIČ, Rudolf a Pavol ŽIGO. *Dejiny spisovnej slovenčiny*. 2. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2006, s. 185. ISBN 80-223-2158-3.
- LACLAVÍKOVÁ, Miriam. *Slovensko v Československu (1918 – 1938)*. Praha: Leges, 2019, s. 264. ISBN 978-80-7582-393-3.
- LACLAVÍKOVÁ, Miriam a Adriana ŠVECOVÁ. *Pramene práva na území Slovenska II*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2012. s. 264. ISBN 978-80-8082-506-5.
- LUBY, Štefan. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. 2. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2002, s. 72. ISBN 80-89047-48-3.
- MOSNÝ, Peter a Ladislav HUBENÁK. *Dejiny štátu a práva na Slovensku*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2005, s. 136. ISBN 80-7097-600-4.
- MOSNÝ, Peter a Miriam LACLAVÍKOVÁ. *Dejiny štátu a práva na území Slovenska I. (od najstarších čias do roku 1848)*. Šamorín: Heuréka, 2010, s. 43-44. ISBN 978-80-89122-63-9.
- PAULINY, Eugen. *Dejiny spisovnej slovenčiny od začiatkov po súčasnosť*. Bratislava: SPN, 1983, s. 193.
- RAPANT, Daniel. *Dejiny slovenského povstania r. 1848-49*. Turč. Sv. Martin: Matica Slovenská, 1937.
- VOJÁČEK, Ladislav a Karel SCHELLE. *Právní dějiny na území Slovenska*. Ostrava: Key Publishing, 2007, s. 188. ISBN 978-80-87071-43-4.
- VOJÁČEK, Ladislav. *První československý zákon. Pokus o opožděný komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 177. ISBN 978-80-7552-185-9.
- Zur Feier des einhundertjährigen Bestandes der KK Hof- und Staatsdruckerei*. Wien: KK Hof- und Staatsdruckerei, 1904.

Štúdie a články v časopisoch a zborníkoch, kapitoly v kolektívnych monografiách / Articles in Journals, Chapters in Monographs

- KLIMENT, Jan. *Čeština jako publikační prostředek na Slovensku*. In: HEXNER, Erwín, ed. *Pocta k šesdesiatim narodeninám dr. Karla Laštovku*. Bratislava: PF Univerzity Komenského, 1936, s. 218-220.
- KRÁLÍK, Lukáš. *Český zemský zákoník*. In: *Právník*, 2017, roč. 156, č. 9, s. 783-798. ISSN 0231-6625.
- KRÁLÍK, Lukáš. *Moravský zemský zákoník*. In: *Moderní dějiny*, 2016, roč. č. 2, s. 97-113. ISSN 1210-6860.
- KRÁLÍK, Lukáš. *Podkarpatská Rus a publikace předpisů*. In: *Správní právo*, 2017, roč. 50, č. 1, s. 30-44. ISSN 0139-6005.
- KRÁLÍK, Lukáš. *Říšský zákoník a počátky formální publikace*. In: *Právní rádce*, 2018, Vol. 26, No. 9, pp. 64-69. ISSN 1210-4817.

- KRÁLÍK, Lukáš. Sbírká zákonů a publikace předpisů po roce 1918. In: *Právník*, 2019, roč. 158, číslo 3, s. 307-328. ISSN 0231-6625.
- KRÁLÍK, Lukáš. Slezský zemský zákoník. In: *Acta Universitatis Carolinae: Iuridica*, 2017, Vol. LXIII, č. 1, s. 25-36. ISSN 0323-0619.
- KRÁLÍK, Lukáš. Slovenské sbírky a publikace předpisů. In: *Právní obzor*, 2019, roč. 102, č. 1, s. 3-21. ISSN 0032-6984.
- KRÁLÍK, Lukáš. Tradice publikace práva a sbírky právních předpisů. In: *Archivní časopis*, 2019, roč. 69, č. 1, s. 17-49. ISSN I00040398.
- KRÁLÍK, Lukáš. Zemské sbírky právních předpisů. In: *Právní rádce*, 2018, roč. 26, č. 2 s. 62-67. ISSN 1210-4817.
- LAŠTOVKA, Karel. K problému publikace všeobecných právních norem. In: *Právní obzor*, 1936, roč. 19, č. 15, s. 393-405.
- LAŠTOVKA, Karel. Republikace právních norem předpřevratových. In: *Právní obzor*, 1936, roč. 19, č. 14, s. 373-378.
- ŠVAGROVSKÝ, Štefan. Jazyková situácia na Slovensku za Bachovej ery. In: MISLOVIČOVÁ, Sibyla, ed. *Jazyk a jazykoveda v pohybe. Zborník štúdií z konferencie*. Bratislava: Veda (SAV), 2008, s. 479-487. ISBN 978-80-224-1026-7.
- ŠVAGROVSKÝ, Štefan. Spisovná slovenčina pred a po revolúcií 1848/49. In: *Slovenská reč*, 2012, roč. 75, č. 2, s. 97-116. ISSN 0037-6981.
- ZAVACKÁ, Katarína. K tradícii nariaďovacej právomoci na Slovensku. (I. časť). In: *Právní obzor*, 2002, roč. 85, č. 5-6, s. 428-451. ISSN 0032-6984.

Dizertácie / Thesis

- STRAKOVÁ, Eva. *A. V. Šembera a jeho vídeňské působení*. Diplomová práce. Brno: FF MU, 2006, s. 27.

Internetové zdroje / Online sources

- Die Wiener Mechitharisten Kongregation* [online]. [cit. 2019-03-13]. Dostupné na: <<http://mechitharisten.org/de/history-of-the-congregation/>>
- Digitalizált Törvényhozási Tudástárba* [online]. [cit. 2019-03-13]. Dostupné na: <<https://dt.ogyk.hu/hu/gyujtemenyismertetok/jogforrasok/hivatalos-kozlonyok/item/414-magyarorszagot-illetto-orszagos-torveny-es-kormanyp-1849-1859>>
- NÁBÉLKOVÁ, Mira. Česko-slovenský jazykový kontakt. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny online* [online]. [cit. 2019-03-13]. Dostupné na: <<https://www.czechency.org/>> (Országgyűlési Könyvtár). In: *Hungaricana (Hungarian Cultural Heritage Portal)* [online]. [cit. 2019-03-13]. Dostupné na: <https://library.hungaricana.hu/en/collection/ogyk_rendeletek_tara/>
- ZÁBORSKÝ, Jonáš. Vlastný životopis. In: *Zlatýfond.sme.sk* [online]. Kap. 23. [cit. 2019-03-13]. Dostupné na: <https://zlatyfond.sme.sk/dielo/114/Zaborsky_Vlastny-zivotopis/1>